

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Návrh a pilotáž programu pro rozvoj mezigeneračních vztahů v mateřské škole

Design and piloting of a programme for the development of integrational
relations in kindergarten

Veronika Kerplová

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Olga Kučerová, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

2024

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Návrh a pilotáž programu pro rozvoj mezigeneračních vztahů v mateřské škole* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....
podpis

Poděkování

Děkuji paní Mgr. et Mgr. Olze Kučerové, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce. Za její čas, ochotu, vstřícný a motivující přístup. Dále bych chtěla poděkovat svým prarodičům, díky nimž si uvědomuji důležitost a cennost mezigeneračního setkávání a své rodině za podporu během studia.

Veronika Kerplová

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá návrhem a pilotáží programu pro rozvoj mezigeneračních vztahů. Program je následně aplikován v praxi a zhodnocen z hlediska jeho přínosů a efektivity z pohledu pedagogů a rodičů zapojených dětí do programu. Teoretická část práce, rozdělená do čtyř kapitol, nejprve definuje oblast mezigeneračních vztahů a učení, zabývá se faktory ovlivňující změny v mezigeneračních vztazích a učení v současné době. Zmiňuje klíčové pojmy, spojené s tímto tématem. Dále se věnuje přínosům mezigeneračního setkávání a důležitosti role prarodiče. Představuje významné organizace zabývající se mezigeneračním setkáváním a podporou těchto vztahů v Evropě i České republice. Pro hlubší pochopení důležitosti setkávání popisuje aktéry, tedy dítě v předškolním věku a seniory. Tuto část završuje popisem mateřské školy jako místa pro setkávání generací. V praktické části, o třech kapitolách, jsou specifikovány cíle a výzkumné otázky práce, prostředí realizace programu a detailně popsány aktivity ve vztahu k Rámcovému vzdělávacímu programu pro předškolní vzdělávání. Hlavním cílem výzkumu bylo navrhnout a realizovat program pro rozvoj mezigeneračních vztahů v prostředí mateřské školy. Následná evaluace jeho efektivity a přínosů z pohledu rodičů zapojených dětí a pedagogů. Výsledky ukázaly široké spektrum odpovědí. Většina respondentů se shodla na pozitivním přínosu a vlivu programu, které jsou podloženy různorodými argumenty. Mezigenerační aktivity a činnosti mají pozitivní vliv na rodinné vztahy v rodinném prostředí, podporují komunikaci a posilují zájem dětí o prarodiče.

KLÍČOVÁ SLOVA

Mezigenerační vztahy, mezigenerační učení, dítě předškolního věku, seniory, mateřská škola, mezigenerační setkávání, mezigenerační program

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the design and piloting of a programme for the development of intergenerational relationships. The programme is then applied in practice and evaluated in terms of its benefits and effectiveness from the perspective of the teachers and parents of the children involved in the programme. The theoretical part of the thesis, divided into four chapters, first defines the field of intergenerational relations and learning, and discusses the factors influencing changes in intergenerational relations and learning today. It mentions key concepts related to this topic. It then discusses the benefits of intergenerational encounters and the importance of the role of the grandparent. It introduces the major organisations involved in intergenerational encounters and the promotion of these relationships in Europe and the Czech Republic. For a deeper understanding of the importance of meeting, it describes the actors, i.e. the preschool child and the elderly. It concludes with a description of the kindergarten as a meeting place for generations. The practical part, of three chapters, specifies the objectives and research questions of the thesis, the setting of the programme implementation and details the activities in relation to the Framework Curriculum for Pre-school Education. The main aim of the research was to design and implement a programme for the development of intergenerational relationships in a kindergarten environment. Subsequent evaluation of its effectiveness and benefits from the perspective of parents of the children involved and teachers. The results showed a wide range of responses. The majority of respondents agreed on the positive benefits and impact of the programme, supported by a variety of arguments. Intergenerational activities and activities have a positive impact on family relationships in the family environment, promote communication and strengthen children's interest in their grandparents.

KEYWORDS

Intergenerational relations, intergenerational learning, preschool child, seniors, kindergarten, intergenerational meeting, intergenerational programme

Obsah

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Mezigenerační vztahy a učení – teoretický základ	9
1.1 Pojem mezigenerační vztahy a mezigenerační učení	9
1.2 Mezigenerační vztahy v současné rodině	10
1.2.1 Stárnutí populace	10
1.2.2 Proměny rodiny	12
1.3 Přínosy mezigeneračního setkávání	13
1.4 Role prarodiče.....	15
2 Možnosti rozvíjení mezigeneračních vztahů	18
2.1 Mezigenerační programy a organizace.....	18
2.1.1 Evropa.....	20
2.1.2 Česká republika	21
3 Aktéři mezigeneračního setkávání	23
3.1 Dítě v předškolním věku	23
3.2 Seniorský věk a stáří.....	25
3.2.1 Zdravé stárnutí.....	26
4 Mateřská škola jako místo setkávání generací	28
4.1 Mateřská škola a Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	28
5 PRAKTICKÁ ČÁST	30
5.1 Výzkumné cíle a jejich formulace	30
5.2 Výzkumné otázky	30
5.3 Metody výzkumného šetření	30
5.4 Charakteristika výzkumného vzorku – skupina, mateřská škola.....	31

5.5	Vlastní program – <i>Měsíc březen ve znamení rozvoje mezigeneračních vztahů</i> ... 31
5.5.1	„ČTENÍ“ 32
5.5.2	„ÚKOL NA NÁSTĚNKU“ 33
5.5.3	„VELIKONOČNÍ DÍLNY“ 33
5.5.4	„VELIKONOČNÍ VYRÁBĚNÍ Z KERAMIKY “ 34
5.5.5	„JARNÍ STEZKA“ 34
6	Vyhodnocení dat..... 37
6.1	Vyhodnocení dotazníků..... 37
6.2	Vyhodnocení rozhovorů s pedagogy 44
6.3	Reflexe realizátora 45
7	Diskuse 47
	Závěr..... 50
	Seznam použitých informačních zdrojů 52
	Seznam příloh..... 57

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá tématem mezigeneračních vztahů a mezigeneračního setkávání. V současné době se společnost stále více zabývá otázkou mezigeneračních vztahů. V médiích rezonují informace o prodlužování věku odchodu do důchodu a o stárnutí populace jako takové. V dnešní době, kdy se vše ubírá rychlým tempem vpřed, mohou někteří zaostávat v životním tempu. Setkáváme se se stereotypizací a s negativními pohledy na seniory. Senioři se vlivem těchto okolností mohou ocitnout na okraji společnosti. Proto je udržování těchto vztahů klíčové pro soudržnost společnosti jako celku. Vzhledem k prodlužování délky života a demografickým změnám se naskytují možnosti pro ucelenější a komplexnější vztahy mezi generacemi. Utváří se zde prostor pro učení a obohacování se zkušenostmi a dovednostmi, které tato skupina nasbírala během celého života. Osobně si je autorka textu vědoma pozitivního vlivu, který na ni měl blízký kontakt a vztah s prarodiči. Toto téma považuje za důležité. Proto navrhuje program pro rozvoj mezigeneračních vztahů a začíná právě ve spolupráci s rodinnými příslušníky.

Cílem bakalářské práce je navrhnout a následně pilotovat program v prostředí mateřské školy. Zhodnotit jeho účinnost i přínosy z pohledu rodičů a zúčastněných pedagogů. Následně si klade za cíl zjistit, zda během realizace vznikly výzvy či překážky. Práce se skládá ze sedmi kapitol.

Teoretická část obsahuje čtyři kapitoly. Na počátku vymezuje koncept mezigeneračních vztahů a učení. Zmiňuje zde aspekty, které mají vliv na současné proměny v mezigeneračních vztazích a učení. Obsahuje definice základních pojmů souvisejících s danou problematikou. Popisuje přínosy vzájemného setkávání a role prarodičů. Představuje hlavní mezigenerační organizace v Evropě i České republice. Charakterizuje účastníky mezigeneračního setkávání, tedy dítě v předškolním věku a seniory. Tuto část zakončuje představení mateřské školy jako místa pro setkávání generací.

V praktické části, která se skládá ze tří kapitol, jsou definovány cíle a výzkumné otázky. V této části je popsáno prostředí realizace navrhovaného programu a podrobně rozepsané činnosti v návaznosti na Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praktická část je zakončena vyhodnocením získaných informací a dat.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Mezigenerační vztahy a učení – teoretický základ

1.1 Pojem mezigenerační vztahy a mezigenerační učení

Pojem **mezigenerační vztahy** označuje jakékoli vzájemné působení mezi lidmi či skupinami různých věkových generací. Nejčastěji bývají popisovány vazby v rodině mezi rodiči a jejich dětmi nebo dětmi a jejich prarodiči. Účastníci nemusí být nutně svázáni příbuzenským vztahem. Mezigenerační učení může vzniknout i mezi starší pečující osobou a mladším člověkem například učitelem a dítětem v mateřské škole. (Sanchéz a Diaz, 2020)

Při setkávání a interakci dochází k mezigeneračnímu učení. Dle Sanchéze (2006, s. 107), **mezigenerační učení** představuje „*soubor teoretických výzkumných a praktických znalostí, které jsou zaměřeny na vytváření přínosů z mezigeneračních interakcí.*“ Znamená to tedy, že se jedná o specifický typ učení, který umožňuje přenos znalostí, dovedností ale i hodnot mezi generacemi. Je zapotřebí komunikace mezi oběma stranami a sdílení společné aktivity, během níž se rozvíjí schopnosti a učí nové dovednosti. Nepostačí být pouze fyzicky přítomný druhé osobě bez jakéhokoli kontaktu či interakce. Takto k tomu dochází nejen v rodinách, ale i na pracovištích, při volnočasových aktivitách či zájmových činnostech. Tento typ učení dříve předával vědění z generace na generaci za pomoci různých metod a stylů jako bylo vyprávění příběhů a zapojování se do společných aktivit. Nyní na tento termín pohlížíme z několika úhlů a možností dělení. (Koželuhová et al., 2023)

„*Shrneme-li místo mezigeneračního učení v rámci obvyklých kategorií učení, můžeme konstatovat, že se jedná o učení záměrné, tak nezáměrné, jak vědomé, tak nevědomé, dále senzomotorické, verbálně kognitivní či sociální učení, celoživotní a všeživotní.*“ (Rabušicová et al., 2011, s. 35) Primárním místem, kde k interakci mezi generacemi dochází je rodina. Zde dochází k **informálnímu mezigeneračnímu učení**, jehož podstatou je samostatná organizace rodinou bez zásahu jiných stran v rámci domácího prostředí a situací. **Neformální mezigenerační učení** je oproti tomu úmyslně připravené prostředí, kde za pomoci společně prožitých aktivit např. dílen, workshopů a různých kurzů si navzájem předávají zkušenosti děti a jejich rodiče, anebo prarodiče. (Koželuhová et al., 2023) Tyto

druhy aktivit nejčastěji pořádají právě školy, občanská sdružení, volnočasová centra a neziskové organizace. (Rabušicová et al. 2011)

1.2 Mezigenerační vztahy v současné rodině

1.2.1 Stárnutí populace

V dnešní době je stárnutí populace celosvětově bráno za velmi významnou demografickou změnu. Lidí staršího věku přibývá a jsou teorie, že za 30 let bude na světě více lidí staršího věku než dětí. Tomuto tvrzení nasvědčuje skutečnost, že délka života člověka se navýšila až o 30 let. (Rabušicová et al., 2016 s. 22)

Dle Českého statistického úřadu (Senioři v ČR v datech, 2023) od 80. let 20. století počet seniorů v České republice kontinuálně roste. Mezi roky 2001–2011 se počet navýšil o 226 tisíc. V letech 2011–2021 se počet navýšil téměř jednou tolik na 515 tisíc. Poté byl tento trend v období pandemie Covidu-19 zbrzděn, přesto nárůst stále stoupá. Se stárnutím je spojeno mnoho předsudků. Společnost na seniory může nahlížet dvěma způsoby.

Pozitivně – lidé staršího věku získali mnoho poznatků, informací a zkušeností za svůj život, které mohou předávat dále. Jsou nositeli kulturních hodnot a tradic.

Negativně – lidé staršího věku jsou spojováni s investicemi a požadavkem na různé služby a péče, které často spočívají na rodinných příslušnících nebo společnosti. (Horáková et al., 2014 s. 266)

S negativním pohledem souvisí pojem **ageismus**, který je popisován jako „*ideologie založená na sdíleném přesvědčení o kvalitativní nerovnosti jednotlivých fází lidského životního cyklu, manifestovaná skrze proces systematické, symbolické i reálné stereotypizace a diskriminace osob, a skupin na základě jejich chronologického věku a/nebo na jejich příslušnosti k určité generaci.*“ (Vidovičová, Rabušic, 2005 s. 6) Jde tedy o negativní představy a diskriminaci skupiny určitého věku. Může se týkat i diskriminace mladší skupiny lidí, ale více se o něm dočítáme ve spojitosti se starší věkovou kategorií. Té jsou připisovány negativní předsudky spojené s procesem stárnutí a úbytkem sil, dopadající na vitalitu člověka. Tyto předsudky podrobněji ve své knize rozepisuje Jirásková (2005). Mezi předsudky vedoucí k věkové diskriminaci patří:

- **Nemoci**, které brání lidem pokročilého věku v prostých aktivitách a odkazují je na péči druhých.
- **Impotence**, jež brání intimitě a pohlavní aktivitě. Za situaci, kdy k této aktivitě dojde, je považována za neobvyklou.
- **Nevzhlednost** zapříčiněna stárnutím a přibýváním vrásek.
- **Úbytek kognitivních funkcí** jako jsou snížená schopnost motivace a učení se.
- **Duševní nemoci** spojené s nevyhnutelností a neléčitelností.
- **Nepotřebnost** odvozena od snížené produktivity a únavy.
- **Omezení kontaktu** se společností, osamělost.
- **Nedostatek či nadbytek finančních prostředků.**
- **Negativní pocity** např. smutek, nespokojenost, osamělost
- Jsou vnímáni jako **politicky silná skupina.**

Vlivem ageismu se lidé bojí stárnout. Ženy i muži se snaží zpomalit viditelné projevy a uchylují se k estetickým procedurám. Obávají se stereotypizace a nerovnocenného vnímání.

O stárnutí, jako přirozené součásti života, se děti učí v rodinném prostředí. Seznamují se integrací starších do společenského kontextu a s jejich přínosem pro rodinný život. Proto je klíčové seznamovat děti s **mezigenerační solidaritou**, jež tkví ve vzájemné ochraně a pomoci, i přes případné obětování se k dobru jiných. Aby se dala rozvíjet, je zapotřebí schopnosti vcítění se do druhých a sociální vnímavosti. Rozvíjet a obohacovat tyto schopnosti lze v předškolním věku, ve kterém se také začínají formovat. Od svých nejbližších dítě přejímá názory, postoje a hodnoty. Proto je důležitý správný vzor a dostatek možností pro utváření kladných vztahů k seniorům. (Koželuhová et al., 2023) Mezigenerační spolupráce má důležitý význam pro aktivní stárnutí. Dodává pocit napojení, soudržnosti a posiluje pozitivní vazby. Tím ovlivňuje kvalitu rodinného soužití. (Tálová, 2020)

Na starší generaci by se nemělo nahlížet stereotypně, jelikož každý jedinec je individuální, ovlivněn svým životním stylem. Starší lidé mohou být nositelé cenných zkušeností, hlubokých znalostí a předavači tradic, které mohou pomoci k překonání mnoha obtíží v různých fázích běžného života. Interakce mohou nabídnout mladším generacím

intenzivní a naplňující emoční zážitky a napomáhat k formování hodnotových žebříčků. (Rabušicová, 2016 s. 22)

1.2.2 Proměny rodiny

Rodina existuje od nepaměti a proměňuje se dle vývoje společnosti. Je významným prvkem při procesu socializace. Ve Výkladovém slovníku z pedagogiky je definováno: „...*Rodina je nejstarší výchovná společenská instituce. Plněním reprodukční, ekonomické, socializační a emocionální funkce vytváří předpoklady pro plnění funkce ochranné a výchovné...*“ (Kolář, 2012, s. 118) Základ tvoří nukleární rodina, tedy rodiče a potomstvo. Nukleární rodinu doplňuje širší rodina složená z prarodičů a vzdálených příbuzných. V posledních desítkách let se české rodiny setkaly s výraznými změnami, které byly ovlivněny procesy společenských a ekonomických změn, jež nastaly v devadesátých letech 20. století a na počátku 21. století. V důsledku dlouhodobých demografických vývoje charakteristických pro západní společnost se v nedávné době proměny ve struktuře a formování rodin staly výraznějšími. Toto je především odraz rychlejších společenských změn zejména v pracovní sféře, politických, kulturně-ideových oblastech. (Kuchařová et al., 2020) Touto problematikou se ve své knize zabývá i Petrová Kafková (2010) dle které mezigenerační vztahy proměňuje:

- prodloužení střední délky života
- přeměna struktury rodiny – méně členů o více generacích
- nízká porodnost
- vysoká rozvodovost
- zvýšení individualismu
- rostoucí tolerance k alternativním životním stylům

V minulosti bylo běžné soužití několika generací v jedné domácnosti, toto soužití netrvalo dlouho v důsledku kratší průměrné délky života a vysoké úmrtnosti. V současné době není bydlení v jedné domácnosti s prarodiči obvyklé. Rodinu tvoří převážně jen rodiče (rodič) a děti. Pokud jedinec nevyhledává kontakt, nemusí k mezigeneračnímu setkávání docházet. To může vést k oslabení vztahových vazeb a odpoutání od rodinných příslušníků, kteří by nevyužili své rodinné funkce. Kladem je fakt, že díky výraznému nárůstu průměrné délky života se období, během kterého spolu žijí dvě generace, významně prodloužilo.

Dnešní děti se více setkávají se svými prarodiči i v adolescentním věku a prarodiče mají příležitost pomáhat i dalším členům rodiny. Rodiny jsou variabilní, kde rodiče či prarodiče mohou svým dětem pomoci ve formě hmotných zdrojů či praktické opory. Prodloužení délky života nabízí prostor pro dlouholetost a četnost mezigeneračních vztahů. (Rabušicová, 2016)

Jak uvádí Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky v Národním akčním plánu podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017 (2013), význam rodiny a vzájemného soužití různých generací bude klíčový při řešení obtíží spojených se stárnutím populace a při uskutečňování politiky stárnutí v naší společnosti. Z tohoto důvodu je nezbytné věnovat větší pozornost a podporu rodinnému prostředí a zdůraznit jeho roli v podpoře zdravého vývoje společnosti.

1.3 Přínosy mezigeneračního setkávání

Mezigenerační setkávání představuje vzácnou příležitost pro obě strany. Utváří prostor pro vzájemné učení. Prarodiče zde mají mimořádné postavení, řadí se do prvního okruhu lidí, se kterými se dítě socializuje mimo nukleární rodinu. Dítě se pozvolna setkává a poznává potřeby související se starším věkem, učí se empatii, respektu, toleranci a porozumění. Prarodiče doplňují a obohacují rodinnou výchovu. Dle analýz, které prováděla Vidovicová (2015) u mladých českých seniorů a seniorek došla k zjištění, že z životních rolí seniorů role prarodiče přináší největší radost. Langmajer a Krejčířová (2006, s. 200) objasňují, že se cítí spokojeně, jelikož nenesou rodičovskou zodpovědnost. I přes to, že jsou v současné době prarodiče zaměstnaní, mohou mít na život a na výchovu jiný pohled. Mohou naplnit potřeby, které v každodenním shonu rodiče nezvládnou. Často bývají trpělivější, motivující a napomáhají ke zdárnému cíli, aniž by na děti tlačili. Proto se na ně vnoučata obrací s blízkými tématy a dotazy, které jim jsou trpělivě zodpovídaný.

Tyto vztahy jsou vzájemně prospěšné. Prarodiče poskytují cenné zkušenosti a vědění, které napomáhají k porozumění světa. Nabízí emocionální podporu nejen dítěti ale i rodině. Rodičům dávají nadhled a oporu při řešení intenzivních situací. Vnoučata mohou být svým prarodičům nápomocná s udržováním životního tempa. V současné době, kdy se svět ubírá rychlým tempem kupředu, mohou starší generace zaostávat a ztrácet přehled. Mezigenerační setkávání vede ke vzájemnému mezigeneračnímu učení, posilování a upevňování citových vazeb. Dává prarodičům nový smysl k životu, přináší energii a je impulzem pro fyzickou

i mentální aktivitu. Setkávání odvádí pozornost od životních problémů a pomáhá k aktivnímu stárnutí. (Tállová, 2020)

Žurmanová, Balogová (2009) provedly výzkum na téma mezigenerační výzkum v rodině, zabývající se integrací, předávanými hodnotami a tématy prarodičů a vnoučat. Došly k potvrzení pozitivního přínosu a vzájemného působení při setkávání. Prarodiče a vnoučata si mezi sebou napomáhají při tvorbě pozitivního vnímání sám sebe. Setkávání také přináší pozitivní emoční prožitky, prohlubují a upevňují pouto, přináší vnoučatům vhled do rodinné historie. Prarodič během setkávání a sdílení informací o svém životě přenáší na vnouče hodnoty, které se z nich dozví nejen zajímavé informace, ale i důležité sdělení pro svůj život. Během rozhovorů mohou dojít k tématům, která se děti ostýchají řešit se svými rodiči. Prarodič se stává bezpečným útočištěm, důvěrníkem a pomocníkem při řešení důležitých témat. Interakce přináší prarodiči radost ze života, pocity užitečnosti, potřebnosti, a především je pro ně setkání možnost komunikace. Vzájemně je tady vztah obohacován.

V některých rodinách k mezigeneračnímu setkávání z různých důvodů nedochází. Může se jednat o konflikty v rodině s přetřhanými vztahy, vzdálenost bydliště apod. Nesmíme opomenout roli rodičů, kteří ovlivňují celý proces mezigeneračního setkávání. Na nich závisí, do jaké míry se bude vztah rozvíjet, jaké bude mít podmínky, podobu a hranice. I přes to mají prarodiče v dětství nezastupitelnou roli. Vazba vnouče – prarodič je důležitá pro děti stejně tak i pro prarodiče. Tyto vztahy a soudržnost formují a ovlivňují současné sociokulturní aspekty společnosti. (Rabušicová et al., 2011)

Přínosem mezigeneračního setkávání se ve svém šetření zabývali i Tsai, Motamed a Rougemot (2013), kteří pozorovali od roku 1993 do roku 2007 vzorec odhalující negativní dopady na Tchaj-wanu. Tyto negativní vzorce zapříčinila snížená frekvence styku a interakce mezi seniory a mladšími generacemi rodiny. Prarodiče, kteří se zapojují do péče o vnoučata, mají dle výsledků nižší rizika vzniku depresí a negativních pocitů zahrnující osamělost, izolovanost, nepotřebnost a vidiny konce života. Pravidelné setkávání naopak přináší pocity psychické a osobní pohody. Naplňuje potřeby lásky, kontaktu a přispívá k duševnímu zdraví starších lidí.

Alison Clyde a Bella Kerr (2020) ve svém článku popsaly důležitost a význam mezigeneračního setkávání. Zaznamenaly nárůst negativního stavění generací proti sobě

především v médiích. Této skutečnosti si všimly v období pandemie Covidu-19. Dle jejich názoru přináší mezigenerační programy přínosy v:

- snižování nerovnosti mezi generacemi
- snižování sociální izolace a osamělosti
- budování pozitivních vztahů
- zlepšení psychického zdraví a pohody

1.4 Role prarodiče

Během života se převážná část lidí setká s rolí prarodiče. Tato získaná role utváří prostor pro rodinnou spolupráci a výpomoc. Prarodič by zde neměl přejímat roli rodičů, je zapotřebí oddělovat role babičky a dědečka od role rodiče. Tato role se proměňuje s vývojem společnosti. V současné době je ovlivňována různými faktory. Vliv může mít vzdálenost bydliště a proměny spojené s odklonem od vícegeneračního soužití. Vliv může mít také věk, ve kterém se stává prarodičem. Klasická podoba babičky a dědečka, ujímajících se péče během odchodu rodičů do zaměstnání, je méně častá. V současné době jsou prarodiče zpočátku, kdy získávají tuto roli, stále zaměstnaní. (Langmajer, Krejčířová, 2006).

Vidovičová, Galčanová a Petrová Kafková (2015) popisují způsob naplňování prarodičovských rolí. Vychází z výzkumu, kterého se účastnilo 730 respondentů ve věku 50 až 70 let. Zabývaly se významem a obsahem prarodičovské role u mladých českých seniorů a senierek. V této fázi života „mladého stáří“ se lidé mohou vypořádávat s dosavadními požadavky kladenými v oblasti zaměstnání, rodičovské i sociální roli a zároveň novými požadavky, které přineslo vstoupení do další fáze života. Mohou se stále starat o své rodiče. S přibývajícím věkem ubývá sil, přichází fyzické proměny a nové role s příchodem potomků. Potvrzuje to tedy fakt, že se tato role proměňuje, a prarodič může být vytížen vlivem různých faktorů.

Naladění jedince může být vlivným faktorem. Dle charakteru rozdělil prarodiče Matějček s Dytrychem (in Rabušicová et al., 2011 s. 143) následovně:

- vládce rodiny – Autoritativní osobnosti s dominantním postavením v rodině, požadující respekt.

- protektor – Prarodiče, kteří nadměrně chrání svá vnoučata, i když mohou svým postojem a chováním oslabit autoritu rodičů.
- obětavec – Prarodiče ochotní splnit každé přání svých vnoučat, snaží se o získání obdivu a uznání v rodině.
- žijící nový život – Ti, kteří se své prarodičovské úloze příliš nevěnují, protože jsou zaměstnání jinými životními cíli.
- opuštění prarodiče – Prarodiče mající s vnoučaty omezený kontakt, často mají vlažné vztahy se svými dětmi a mohou prožívat pocity zklamání a nespravedlnosti.
- všichni ostatní – Jakékoliv další způsoby, jakými prarodiče mohou vykonávat svou roli, které nebyly v typologii uvedeny.

Z pohledu uvedeného výzkumu zabývající se významem a obsahem prarodičovské role u mladých seniorů a senierek (2015), je nejběžnějším druhem péče o vnoučata péče během nemoci (53 % dotazovaných prarodičů) a společné trávení volného času např. během svátků a prázdnin (73 % dotazovaných prarodičů).

Kromě charakteru a typologie osobnosti ovlivňuje roli i pohlaví prarodiče. Role babičky a dědečka se od sebe liší přístupem a druhy aktivit, které s dětmi realizují. Z obou rolí vnouče čerpá něco jiného. Babičky jsou spíše pečovatelky, které se o vnouče starají a snaží se naplnit všechny potřeby. Čerpají ze zkušeností, kdy samy byly matkami. Bývají jim připisovány vlastnosti jako pracovitost, citlivost, chápavost a starostlivost. Sdružují rodinu pospolu, mají péči o soudržnost rodinného kruhu. Mívají přehled o dění v životě druhých. Předávají své zkušenosti za pomoci praktických ukázek během společných činností např. během pečení a vaření. Mají se svými vnoučaty trpělivost, nechají si pomoci. Poskytují zpětnou vazbu, i pokud se něco nedaří, s doporučením, jak postupovat příště. Dědečkové na druhou stranu vymýšlejí jiné zábavné a zajímavé aktivity. Předávají praktické dovednosti, mnohdy s vnoučaty vyrábějí nebo opravují. Během těchto aktivit se děti učí novým druhům technické práce, ke kterým by se jinde nemusely přiučit. Dědečkům jsou připisovány vlastnosti jako humornost a veselost. Je patrné, že oba mají důležitou, nezastupitelnou roli v životě dítěte. Prarodiče jsou poskytovateli osvědčených postupů a znalostí, zdrojem životního moudra a hodnot. Tyto praktické zkušenosti mohou vnoučatům sloužit jako pevný

základ pro budování vlastního života. Tento vztah a proces přirozeně vede mladší generaci k osvojování úcty a respektu ke stáří. (Koželuhová et al., 2023)

Pro mnohé dospělé je role prarodiče cestou k dosažení pocitu sounáležitosti s rodinou a potvrzení jejich místa ve společnosti. Umožňuje jim vyjádřit vlastní kreativitu, dosáhnout osobního uspokojení a ukázat své schopnosti. Přináší řád do každodenního života, také poskytuje pocity stability. Navíc může role prarodiče umožňovat vyrovnání těm, kteří v minulosti kvůli pracovním povinnostem neměli dostatek příležitostí věnovat se rodičovství. Zejména u mužů, kteří se mohli cítit omezení ve své roli otce. (Rabušicová et al., 2011)

2 Možnosti rozvíjení mezigeneračních vztahů

2.1 Mezigenerační programy a organizace

S rychlými proměnami ve společnosti je zapotřebí hledat nové cesty pro stimulaci vztahů i mimo rodinné prostředí. Tyto aktivity se nazývají **mezigenerační programy**. Jedná se o programy zaměřené na vzájemný přenos znalostí a zkušeností mezi generacemi, s cílem přinášet prospěch jak jednotlivcům, tak celé společnosti. Stanovují si za cíl předcházet možnému výskytu konfliktů mezi různými věkovými skupinami, které rozdělují společnost. Dále je jejich cílem podporovat předávání zkušeností, které stimulují mezigenerační inteligenci. (Horáková et al., 2015, s. 269, in Höschl et al.) První mezigenerační programy začaly vznikat na přelomu druhé poloviny 20. století jako reakce na společenské změny. Reagovaly na snížení četnosti a příležitostí pro mezigenerační setkávání. Měly za cíl snižovat propast mezi generacemi a odstraňovat předsudky, které by mohly vést k ageismu. Je mnoho programů zaměřených na mezigenerační spolupráci, které se odlišují podle obsahu, cílů, místa konání nebo organizátora. (Rabušicová et al., 2014)

Horáková et al., (2015, s. 270) in Höschl et al., mezigenerační programy dělí **dle typu interakce**. V první kategorii děti přijímají informace, učení a rady od seniorů. Do druhé kategorie řadí obrácené role, kdy jsou děti prospěšné seniorům. Poskytují jim pomoc i podporu. Ve třetí kategorii obě generace propojuje a vede obě strany ke spolupráci na různých aktivitách. Mezigenerační programy se od sebe mohou lišit **dle četnosti setkávání a doby trvání**. Od jednorázových akcí např. dílen, po pravidelná shromáždění trvající měsíce nebo dokonce každodenní interakce, kde na určitý čas nebo část dne generace spojí. Dělí se také **dle cílené věkové skupiny**. Mezigenerační programy jsou tvořeny pro různé věkové kategorie od předškolního věku po mladistvé, dle jejich úrovně a kognitivních schopností. Analogicky jsou přizpůsobeny potřebám a schopnostem dané skupiny seniorů podle jejich možností, úrovně aktivity a zdravotního stavu. Zohledňuje **zaměření podpory**, zda se cílí na rozvoj rodinných vztahů mezi prarodiči a vnoučaty, nebo zda program cílí na podporu zlepšení vnímání seniorů jako věkové skupiny. Rozlišuje také **velikost zúčastněné skupiny** a to, jestli se jedná o malé seskupení nebo o rozsáhlý kolektiv.

Pro vytvoření úspěšného programu je zapotřebí uvědomit si několik faktorů, které ovlivní interakci. Těmito faktory jsou:

- věk skupin, pro který je program připravován
- počet a pohlaví účastníků
- cíl a požadovaný výsledek
- druh realizovaných aktivit úměrné věku a úrovni skupiny
- stanovit si hlavní přínosy
- odhadnout, jakým překážkám může program čelit (Clyde, Kerr, 2020)

Pohled na stav v naší zemi poskytuje projekt, který byl vydán v roce 2019 s názvem „Zmapování mezigeneračních a komunitních center ve vybraných státech EU a v České republice.“ Byl realizován v rámci projektu Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň. V tomto projektu bylo cílem zmapovat a komparovat mezigenerační a komunitní centra ve vybraných státech Evropské unie (Německo, Francie, Švédsko) a České republiky. Byly analyzovány z pohledu na oficiální definici, legislativního ukotvení, způsobu financování, zřizovatele, spolupráce s ostatními organizacemi a účastí seniorů. Z výsledků, označených jako nedostačující, byla sepsána doporučení pro Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, které by je mělo vzít v úvahu při plánování budoucí politiky zaměřené na rodiny a seniory s ohledem na stárnoucí populaci a podporu komunitních a mezigeneračních center. V potaz by mělo ministerstvo vzít:

- Specifikaci požadavků pro dosažení označení mezigeneračního a komunitního centra
- Vzájemnou souvislost s plánem pro střednědobý rozvoj sociálních služeb
- Lokální podporu vycházející z potřeb dané oblasti
- Finanční podporu pro stávající organizace
- Podporu dobrovolnické činnosti
- Podporu vzájemného působení s již existujícími organizacemi
- Podporu zájmů a zdokonalování úrovně práce center (MPSV, 2019)

2.1.1 Evropa

Na evropské úrovni je několik významných organizací a projektů zabývajících se mezigeneračním učením. Například **ENIL** (European Network for Intergenerational Learning) „Evropská síť pro mezigenerační učení“, zaměřující se na podporu mezigeneračního učení propojením odborníků z praxe, kteří si v tomto komunikačním kanále vyměňují ověřené postupy, nápady a odborné znalosti.

Známým významným projektem je **EAGLE** (European Approaches to Intergenerational Learning) „Evropské přístupy k mezigeneračnímu učení“, který se zaměřuje na oblast mezigeneračního a pozdního učení v rámci formálního i neformálního vzdělávání. Poskytuje přehled o možnostech a limitech učení mezi generacemi, včetně analýz, metodik, praktických zkušeností a ověřených metod.

Anne Fitzpatrick (2024), zakladatelka organizace **TOY** (Together Old and Young) „Společně mladí a staří“ sepsala příručku možností rozvoje mezigeneračního učení pro děti v raném věku. Též si je vědoma důležitosti posilování propojení mezi generacemi. Především v současné době, kdy děti a starší lidé tráví více času izolovaně v oddělených prostorech. Poukazuje na omezování sociálního propojení, co má za následek nedostatek vzájemného porozumění a poznání. Věnuje se vytváření příležitostí pro setkávání obou skupin pro vzájemné učení a poznávání. Při společném setkávání tráví účastníci čas jednoduchými činnostmi, povídáním a zábavou. V průběhu návštěv se starší generace dělí o své životní příběhy, názorně předvádí, co tvořily jako malé děti. Účastníkům je poskytován čas pro komunikaci. Z výsledků TOY vyplynula důležitost komunikace během aktivit než samotné dokončení aktivity. Tyto činnosti u dětí rozvíjely: jazykové znalosti, kritické myšlení, sociální dovednosti a pozitivně ovlivnily schopnost empatie. Dle autorky je mezigenerační setkávání a učení účinnou pedagogickou strategií v předškolním vzdělávání a výchově. Úzce souvisí s mezinárodně uznávanými zásadami učení malých dětí a jejich přirozeným vývojem. V příručce nabízí možnosti a cesty, jak zavést toto mezigenerační učení do pedagogických strategií. V příručce sepisuje praktické rady, příklady a tipy při implementaci mezigeneračního učení. Organizacemi nabízející akreditované vzdělávací příležitosti a školení jsou například **Generations Working Together** a **Generations United**. (Clyde, Kerr, 2020)

2.1.2 Česká republika

V České republice se výrazně angažuje, mezi programy zaměřenými na mezigenerační setkávání, organizace **Mezi námi, o.p.s.** založená v roce 2013. V roce 2017 započala vedení projektu „Innovative education in the field of intergenerational cooperation support“ v překladu Inovativní vzdělávání v oblasti podpory mezigenerační spolupráce spolufinancované skrze program Erasmus+ Evropskou unií, poukazující na zapojení do mezinárodních vzdělávacích a sociálních projektů. Organizují společná setkání seniorů a mateřských nebo základních škol, společné tvůrčí dílny, předčítání pohádek, dobrovolnické akce, semináře a online programy. Propojuje generace s cílem vzájemného pochopení a obohacování. Obsahuje programy: „Povídej, Přečti, Dílny, Vzdělávání, Online a Pomáhej“

Program „Povídej“ propojuje mateřské nebo základní školy s domovem seniorů. Dochází k pravidelnému kontaktu jednou za 3-4 týdny stálé skupiny dětí a seniorů, během kterého společně komunikují a společně tráví čas. Při setkávání navazují bližší vztahy a přátelství. Obsah je přizpůsoben možnostem a úrovni dětí.

Během programu „Přečti“ dochází senioři do mateřské školy, kde pravidelně jednou v týdnu předčítají pohádky. Setkávání jsou vzájemně prospěšná. U dětí podporují rozvoj fantazie a jazykové stránky během dialogu. Seniorům setkávání přináší řád, pocity užitečnosti a radosti.

Programy „Dílny“ se uskutečňují po celé republice. Společně se seniory si návštěvníci mohou něco vyrobit v rámci výtvarných a tvořivých prací.

Seniorům i dobrovolníkům jsou nabízené semináře v rámci programu „Vzdělávání“. Mohou se zde rozvíjet při absolvování kurzů a seminářů dle aktuální nabídky. Například ve čtecích dovednostech, seberozvoji a psychologických tématech.

V reakci na pandemická opatření během Covidu-19 vznikl program „Online“ pro předcházení negativních pocitů, izolovanosti a osamění. Nyní slouží jako prostředek pro komunikaci s rodinnými příslušníky, vrstevníky a okolím. Podporuje rozvoj v oblasti informačních technologií. Umožňuje pokračování programu Povídej a Přečti na dálku.

Senioři se mohou zapojit do programu „Pomáhej“. Pokud jsou způsobilí, mohou navštěvovat školská zařízení a sloužit jako pomocná síla. Během výpomoci navazují kontakt s dětmi a předávají své zkušenosti. (Mezi námi, o.p.s, 2022)

Aktivním programem zabývajícím se mezigeneračním setkáváním, spoluprací a učením je Mezigenerační a dobrovolnické centrum **TOTEM, z.s.** „TOTEM mezigeneračně. Nabízí podobné aktivity. Společně se senioři a děti mohou starat o zahrádky, senioři předčítají v mateřských školách pohádky, během setkání učí seniorky mladší generace péct. Toto centrum realizuje své projekty od roku 1999. (TOTEM, z.s.)

V „Manuálu volnočasových aktivit seniorů“ vydaném VÚPSV je také uveden projekt **Trojlistek**, který podporuje vzájemné sblížení tří generací – dětí, rodičů a prarodičů. Propojuje rodiny s takzvanými náhradními prarodiči. Pomáhá opuštěným seniorům, kteří se cítí izolovaně a bez využití. Zároveň poskytuje možnost být si vzájemně nablízku v každodenních rodinných potřebách. Manuál uvádí i volnočasové aktivity, například **Šťastné stáří očima dětí, Kniha Povídej mi, Ponožky od babičky, Ježíškova vnoučata** aj. (Godarová, Beran, 2017)

3 Aktéři mezigeneračního setkávání

3.1 Dítě v předškolním věku

V obecném širokém pojetí zahrnuje **předškolní věk** časový úsek od narození po zahájení školní docházky, tedy šesti let věku. (Langmajer a Krejčířová 2006) (Koťátková 2008, 2014) V užším pojetí je předškolní období ohraničené od 3 do 6 let. Dítě si v tomto období hledá své místo ve světě, prochází velkými změnami, rychlým fyzickým růstem a vývojem po všech stránkách. Dítě je neustále živé, aktivní a zvědavé. Vyvíjí se a zdokonaluje v oblasti hrubé i jemné motoriky, dochází ke kognitivnímu, emocionálnímu, sociálnímu a intelektuálnímu vývoji. (Vágnerová, Lisá, 2021, s. 447–712)

Specifikem předškolního věku je hravost a poznávání skrze hru. V období mezi dvěma a sedmi, lety dle Jeana Piageta, prochází děti fází symbolické hry, během které používají různé objekty, jako jsou hračky nebo rekvizity, které jim slouží jako symbolické náhražky za skutečné předměty. Během volné hry dítěte tyto hračky využívá a prožívá si situace, které vidělo nebo zažilo. Vyrovňuje se tak s realitou. Ve hře se k určité situaci může vracet a znovu si ji prožít. Během hry se děti vcítují do rolí a zkouší situace, které nemusí být v realitě dovolené. (Průcha, Koťátková, 2013, s. 105)(Vágnerová, Lisá, 2021, s. 447-712)

Od narození do sedmi let se u dětí během her projevuje schopnost seberealizace. Hra poskytuje prostor pro individuální rozvoj schopností a dovedností ve svém vlastním tempu. Během hry získává nové informace. Dítě tak objevuje, zdokonaluje své tvořivé a konstrukční dovednosti, učí se orientaci v prostoru. Herní aktivita napomáhá s vyrovnáváním se s vnějším světem. Pomocí hry si plní potřebu navazování vztahů a přátelství, obohacuje si své příběhy a realitu. Učí se porovnávat s druhými a nachází radost ve spolupráci. (Průcha, Koťátková, 2013, s. 106)

Specifikem je také vnímání založené na intuici, které zatím není ovlivněno logickým myšlením. Děti upravují své vnímání světa a fantazie podle svých schopností a momentálních potřeb. Myšlení a způsob, jakým se dorozumívají, jsou ovlivněny stále přítomným egocentrismem, tedy sobeckým způsobem pohlížení na věci, což znamená, že mají sklony trvat na své perspektivě která jim přináší pocit bezpečí. Období předškolního

věku je charakterizováno jako čas, kdy děti projevují iniciativu, chtějí něco dokázat vytvořit a tím si potvrdit své schopnosti.

Dítě si postupně rozšiřuje sociální vztahy, které přesahují rodinné prostředí. Interaguje a komunikuje s ostatními, tvoří přátelství, připravuje se na život ve společnosti. Učí se přijímat a respektovat pravidla, regulovat své chování vůči ostatním lidem v různých situacích. Okolo pátého roku přejímá morální uvažování, které ovlivňuje rodina a blízké autority. Podle přístupu dospělých zobecňuje, jak se má v určitých situacích chovat. Osvojuje si empatii a citlivé chování. U konce předškolního věku lpí na pravidlech a jejich dodržování. Společně s potřebou aktivity si naplňuje potřeby stálosti, bezpečí, jistoty, zázemí a trvanlivosti. (Vágnerová, Lisá, 2021, s. 447-712)

Dítě v předškolním věku prochází rychlým fyzickým růstem. Zvyšuje se mu tělesná hmotnost a výška. V oblasti motoriky má postupem času pohyby koordinovanější, přesnější, ucelenější a plynulejší. Učí se novým pohybovým schopnostem a dovednostem. V oblasti hrubé motoriky zvládá ve třech letech náročnější pohyby: běhá, skáče, leze, hopsá, učí se balančním dovednostem, hází a chytá. Umí samostatně jíst, pít a umýt si ruce. Zpočátku potřebuje při sebeobsluze pomoc při oblékání a svlékání. Návěkem těchto činností dítě získává na sebevědomí a zručnosti a samostatnosti. Vývoj jemné motoriky podporuje a stimuluje při smyslových hrách. Herní aktivitu spouští voda, písek, modelovací hmota i jiné podobné struktury. Při kresbě z prostého čarání přechází do kresby tvarů, určitých kreseb a postavy. Ta se v průběhu let vyvíjí až v kresbu postavy se všemi náležitostmi. Při kresbě se rozvíjí dětská fantazie a představivost, kterou je přibližně v pěti letech schopné zachytit.

S rozvojem hrubé motoriky se rozvíjí řeč a myšlení. Z dětské patlavosti se ve třech letech se zdokonaluje, učí se správně vyslovovat hlásky a ovládat řeč. Jeho slovní zásoba se obohacuje a narůstá. Z vět jednoduchých o pár slovech postupně tvoří delší věty a v pěti letech souvětí. Délka pozornosti se postupně prodlužuje. Zpočátku se dítě učí jednoduchá říkadla, písničky. Zvládnou si vyslechnout krátký příběh či pohádku, během které získává informace o okolním světě. Seznamuje se se základními barvami a čísly, propojuje si číslo s představou, určuje počet. Učí se regulovat své chování. Začíná se orientovat v čase od částí

dne po dny v týdnu, určování včera/zítřa, ročních období apod. Zvyšuje se schopnost zapamatovat si a rychlost zpracování informací. (Langmajer, Krejčířová 2006, s. 87-93)

Předškolní věk je dynamickou fází, významným obdobím ve vývoji dítěte, v níž se učí klíčové dovednosti a vlastnosti, jež mají velký vliv na jejich další vzdělávací a osobní směr. Během tohoto období mají zásadní roli rodiče a blízké okolí dítěte, které ovlivňují to, jak se bude chovat a nahlížet na svět. Tedy i na to, jaký vztah bude mít k lidem v seniorském věku. (Tállová, 2020)

3.2 Seniorský věk a stáří

V České republice není jednotná definice slova **senior**. Dle demografických údajů se pojem senior obvykle vymezuje na základě věkové hranice, přičemž za seniora se současně považuje jedinec starší 65 let. V některých starších zdrojích se však může objevit definice seniora již od 60 let. (Senioři v ČR v datech, 2023, s. 8) Toto tvrzení potvrzuje definice v Stručném psychologickém slovníku z roku 2004, kde popisují seniora jako osobu starší 60 let. (Hartl, s. 239) Ve Velkém výkladovém slovníku soudnělékařské terminologie definují seniora jako osobu v pokročilém věku, jejíž věk typicky začíná v 60 až 65 letech. (Hirt et al., 2018, s. 129) Dle Vágnerové (2007) je seniory možné definovat jako osoby, které dosáhly období stáří. (in Tállová, 2020, s. 336)

Stáří je poslední fází lidského životního cyklu, které je geneticky předurčené. Proces stárnutí představuje vrchol a závěrečnou etapu života každého jedince zakončenou smrtí. Dělí se do tří etap. První etapou je „ranné stáří“ od 60 do 74 let. Druhou etapou je „vlastní stáří“, které trvá od 75 do 89 let. Třetí etapou je „dlouhověkost“ od 90 let výše. (Hartl, 2004, s. 261)

Ke stáří se pojí pojem **stárnutí**. Ten označuje procesy, při nichž dochází k postupným změnám v těle vedoucím ke zvýšenému riziku poškození a sníženému výkonu a schopnostem jednotlivce, což nakonec vyústí v smrt. Během stárnutí dochází k biologickým a degenerativním změnám, jakými jsou: snížení odolnosti vůči nemocem, vyšší riziko k výskytu rakoviny a chorob, pomalejší uzdravování ran, ztráta elasticity tkání a cév, snižování kognitivních funkcí. (Langmajer, Krejčířová, 2006)

Během raného stáří, také označovaného jako období třetího věku, nemusí být změny způsobené přibývajícím věkem výrazné. Je to fáze života, kdy nastávají změny spojené se stárnutím. Tyto změny však obvykle nejsou natolik zásadní, aby člověku bránily ve vedení aktivního života. Často tato etapa přináší nadhled a moudrost. Je možné zaznamenat pokles energie. Ve fázi „vlastního stáří“ čelí lidé většímu počtu zdravotních obtíží a vyššímu riziku výskytu stresových situací vyžadujících schopnost adaptace. Příkladem je nutnost přesunu seniora do institucionálního zařízení. Kromě toho, v tomto životním období u seniorů v pokročilejším věku započíná „involuční proces“. Tedy proces obráceného vývoje charakterizovaného poklesem nebo oslabením funkcí. (Tállová, 2020)

S přibývajícím věkem význam rodinných vazeb a emočního pouta roste. Podobně jako v mládí, i v pozdějších letech čelí jedinci vyššímu riziku sociálního odcizení nebo nenaplnění emočních a podnětových potřeb. (Langmajer, Krejčířová, 2006)

Vývoj člověka je úzce spojen s jeho životním prostředím a jeho proměnami. Charakteristiky a jevy spojené se stářím se do života promítají postupně. Projevují se u jednotlivců v různém věku, jsou podmíněné genetikou, životními událostmi, sociálními a kulturními faktory. Mezi tyto faktory patří životní styl, zdravotní péče, sociální systém, kvalita životního prostředí a druh povolání. Stárnutí je ovlivněno společností, ve které osoba žila a žije. Fenomén stáří je odrazem společenských podmínek. Podoby stáří se proměňují. Podoba seniora v současné době se liší od podoby seniora například před sto lety. Nejen vyšším věkem dožití ale i vzhledem, módou a životním stylem. „*Současné stáří je modelováno společností, která adoruje mládí a jeho atributy. Krása člověka se redukuje na krásu vzhledu a těla.*“ (Sak, Kolesárová, 2012, s. 35)

3.2.1 Zdravé stárnutí

Stáří zahrnuje celé spektrum životních fází od dětství po dospělost, které formují pozdější léta stáří. Způsob, jakým jedinec prožije svá mladší léta, má zásadní vliv na jeho stáří. Nejenže společnost ovlivňuje jedince, ale stárnutí populace má zpětný vliv na společnost. Prodloužení průměrné délky života odráží možnost pozitivně působit na celkovou kvalitu a proměny společnosti směrem k usilování o vytvoření společnosti s dlouhověkostí. (Sak, Kolesárová, 2012)

Na konci roku 2020 byla spuštěna „Dekáda zdravého stárnutí 2021–2030“ Organizací spojených národů (OSN) pod vedením Světové zdravotnické organizace (WHO). Ta má za cíl zlepšit kvalitu života starších lidí, jejich rodin a komunit po celém světě. Snaží se o vytvoření celosvětové sítě měst a komunit, které jsou přátelské ke stárnutí. Dekáda se zaměřuje na čtyři klíčové oblasti, které mají zásadní význam pro zlepšení kvality života lidí v tomto období. Zaměřuje se na:

- změnu postoje ke stárnutí a starším lidem
- zlepšení péče o seniory
- podporu a vytváření přátelského prostředí
- posílení systému podpory v oblasti financí, bydlení a vzdělávání

WHO také vymezila pojem „**aktivní stárnutí**“, který zavedla v reakci na prodlužující se průměrnou délku života a rostoucí počet starších lidí v populaci. Tento trend vyžaduje, aby se společnost přizpůsobila a začala starší lidi považovat za cenné členy. Tento přístup, jehož základy byly položeny v zásadách OSN pro seniory v roce 1991, klade důraz na zapojení starších osob do vzdělávání, práce, podpory zdravého stárnutí a osobního růstu. Aktivní stárnutí je komplexní přístup zahrnující sociální i individuální dimenzi. Usiluje o pozitivní vnímání starších lidí ve společnosti a bojuje proti ageismu. (Kutnohorská, 2019)

Ze statistik ČSÚ pro rok 2023 vyplývá nárůst zaměstnaných seniorů o 6,2 % oproti roku 2013. Tedy z 313,4 tis. na 511,3 tisíc. Význam seniorů se tedy pro zaměstnavatele zvýšil. Nyní je každý desátý zaměstnanec v seniorském věku. (Senioři v ČR v datech, 2023)

Prodloužení délky života nabízí výhody nejen pro seniory a jejich blízké, ale také pro celou společnost. S přibývajícími lety se otevírá možnost zapojit se do nových činností, jako je pokračování ve vzdělávání, zahájení nové profesní dráhy nebo věnování se dříve opomíjené zálibě. Možnosti a přínosy, které stárnutí přináší ale značně závisí na klíčovém aspektu – zdravotním stavu (WHO, 2024)

4 Mateřská škola jako místo setkávání generací

Odpovědnost za výchovu a utváření jedince nese rodina. Rodina poskytuje a utváří nejvhodnější prostředí pro učení. Vlivem vzájemných vztahů a působení se dítě učí nejvíce. „*Jedním z hlavních úkolů současného předškolního vzdělávání je doplňovat a podporovat rodinnou výchovu*“ (Koželuhová et al., 2023, s. 33) Mateřská škola by měla obohacovat již získané dovednosti a znalosti a předávat to, co rodina nepředala nebo nemohla předat. V důsledku již zmíněných proměn v rodinách, vztazích a strukturách se význam mateřských škol v určitých oblastech zvyšuje. Mateřská škola může být pro dítě jediným místem a zdrojem pozitivních vzorů chování a úcty k seniorům a stáří.

Nejčastěji pro rozvoj mezigeneračních vztahů mezi dětmi a seniory v prostředí mateřské školy využívají školy organizace, které se tomuto tématu věnují. Typickým příkladem jsou návštěvy domovů pro seniory, kde děti mohou předvádět představení nebo vyrábět dárky k oslavě tradičních svátků. Efektivnější je dlouhodobá a pravidelná spolupráce, při které mohou děti pod vedením učitele seniorům pomáhat například v zahradách domovů pro seniory a trávit tam čas hraním her nebo čtením pohádek a povídaním. Krátkodobá setkávání neprohlubují a nepodporují utváření mezigeneračních vazeb. Při spolupráci s organizacemi mateřská škola ani pedagog nemusí nic vymýšlet. Tato cesta je efektivní a nenáročná. (Koželuhová et al., 2023)

4.1 Mateřská škola a Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Mateřské školy se řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (RVP PV), závazným kurikulárním dokumentem. RVP PV vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání v předškolním věku. Tento dokument je tvořen podle Národního programu rozvoje a vzdělávání. V dílčích vzdělávacích cílech oblasti Dítě a ten druhý jsou uvedeny body, které by měl pedagog vůči druhému podporovat, utvářet, posilovat a obohacovat. Těmito body jsou: „ ... *seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému; osvojení si elementárních poznatků, schopností a dovedností důležitých pro navazování a rozvíjení vztahů dítěte k druhým lidem; posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem (v rodině, mateřské škole apod.); vytváření*

prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.); rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních; rozvoj kooperativních dovedností ...“ (RVP PV, MŠMT, 2021, s. 23) Ve vzdělávací nabídce je uveden bod týkající se aktivit zaměřených na rozvoj a pochopení vazeb mezi lidmi, včetně přátelských vztahů, mezilidských interakcí mezi pohlavími a úctě ke stáří. Též aktivity orientované na prozkoumávání sociálního prostředí, ve kterém se dítě pohybuje, zahrnující rodinu a úlohu rodiny, její členy, vzájemné vazby a rodinný život. (RVP PV, MŠMT, 2021)

Kritéria RVP PV by měl pedagog v mateřské škole zohlednit v plánování edukačních programů. Usilovat o komplexní rozvoj dítěte nejen intelektuálně ale také by měl rozvíjet osobnost jedince a jeho praktické zkušenosti. Napomoci při tvoření základních hodnot a postojů, podle kterých bude dítě jednat. Mateřská školy by měla dítěti poskytovat prostor pro rozvoj vlastního potenciálu s cílem, aby se z dítěte stala nezávislá autentická osobnost s dobrým charakterem. Osobnost, která se dokáže začlenit do společnosti a přispět k jejímu rozvoji.

Jedním z efektivních přístupů k dosažení vzdělávacích cílů obsažených v RVP PV, je poskytovat dětem příležitost k setkávání, vzájemné komunikaci a sdílení zážitků. Důležité je také zařazovat aktivity podporující pochopení mezilidských vztahů. Aktivity, které děti vedou k projevům empatie a ohleduplnosti. Z kontextu RVP PV se za riziko považuje nedostatek pozitivních modelů pro prosociální chování, neochotný postoj dospělých k dětem nebo nepatřičný mravní vzor v okolí. Například kdy se dítě dostane do situace, kde vidí agresivní, hrubé nebo necitlivé chování jiných jedinců. (Koželuhová et al., 2023)

5 PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část popisuje metodologii bakalářské práce. Zabývá se popisem výzkumných cílů a výzkumných otázek, metod sběru dat, charakteristikou výzkumného vzorku, popisem realizovaných aktivit s následným vyhodnocením.

Hlavním cílem bakalářské práce je navrhnout a realizovat program na podporu mezigeneračních vztahů v prostředí mateřské školy.

Pro dosažení cílů jsou využity formy akčního výzkumu. Výzkumné šetření probíhalo během měsíce března 2024 v mateřské škole ve Středočeském kraji.

5.1 Výzkumné cíle a jejich formulace

Stanovené jsou celkem tři cíle.

1. Navrhnout a realizovat program na podporu mezigeneračních vztahů.
2. Pilotovat navržený program v reálném prostředí a zhodnotit jeho účinnost a přínosy pohledem pedagogů a rodičů zapojených dětí.
3. Identifikovat a evaluovat překážky a výzvy při implementaci programu a navrhnout strategie pro jejich překonání.

5.2 Výzkumné otázky

Na základě výše uvedených cílů byly zformulovány tyto výzkumné otázky:

1. Jak může být navržen program podporující mezigenerační vztahy?
2. Jaké jsou názory a hodnocení pilotovaného programu z pohledu rodičů zapojených dětí a pedagogů?
3. Jaké překážky a výzvy vznikají při implementaci navrženého programu v samotné mateřské škole?

5.3 Metody výzkumného šetření

- Dotazníkové šetření

V rámci metodologie akčního výzkumu se autorka textu rozhodla aplikovat dotazníkové šetření pro získání zpětné vazby od rodičů zúčastněných dětí. Rodiny investovaly významné množství svého volného času do účasti na programu. Autorka textu se domnívá, že pokud

by volila metodu rozhovoru, nezískala by takové množství odpovědí. Rozhovory by musely probíhat po skončení provozu mateřské školy. V tento čas rodiče obvykle pospíchají domů, zatíženi dalšími životními povinnostmi a závazky.

➤ **Polostrukturovaný rozhovor s přítomnými pedagogy**

Pro pedagogy, kteří se na programu podíleli v roli pozorovatelů, byl připraven řízený rozhovor. Jeho cílem bylo zjistit jejich dojmy a postřehy z realizace programu.

➤ **Pozorování**

Během aktivit byla autorka textu v roli zúčastněného pozorovatele, v přímém kontaktu s dětmi, rodiči a prarodiči.

5.4 Charakteristika výzkumného vzorku – skupina, mateřská škola

Výzkumným vzorkem pro tuto práci byla heterogenní třída o počtu 24 dětí ve věkovém složení 3-6 let. Spolupráce byla realizována se zákonnými zástupci a prarodiči dětí navštěvující tuto třídu v mateřské škole. Během období realizace programu byla zvýšená nemocnost, která významně ovlivnila počty dětí a tím i účast na aktivitách.

Mateřská škola se nachází ve Středočeském kraji nedaleko Prahy. Má dvě odloučená pracoviště o celkové kapacitě 179 dětí v 8 heterogenních třídách. Každá budova má 4 třídy. Realizace probíhala na odloučeném pracovišti umístěném v nové sídlištní zástavbě s kapacitou 96 dětí. Tato budova má vlastní víceúčelovou tělocvičnu a prostornou zahradu.

Prostory třídy jsou zařízeny pro celodenní pobyt dětí včetně stravování, hygieny i odpočinku. Jsou dostačující pro spontánní pohyb, hru i jiné činnosti ať už individuální či skupinové. Třída je členěna na hernu a část se stolečky, která je uzpůsobena potřebám dětí.

5.5 Vlastní program – *Měsíc březen ve znamení rozvoje mezigeneračních vztahů*

Autorka práce navrhla vlastní program pro rozvoj a podporu mezigeneračních vztahů. Tato myšlenka vznikla při plánování akcí a programů pro vzájemnou spolupráci mateřské školy se zákonnými zástupci. Mateřská škola, ve které byl program realizován, aktivně zapojuje rodinu do akcí školy. Podporuje vstřícný vztah ke společnosti a ke světu lidí.

Popisované skutečnosti v teoretické části, jako jsou proměny současné podoby rodiny, stárnutí populace a s nimi zmíněné snahy například WHO o přizpůsobení pohledu a vnímání starších lidí jako cenných členů společnosti, byly autorčiny podněty pro snahy o posílení vztahů mezi generacemi. Začala tedy primárním místem, kde k interakci mezi generacemi dochází, a tou je rodina.

Při volbě aktivit vycházela z literatury. Rabušicová ve své knize uvádí, že v současné době neexistuje oficiální strategie, která by v českých školách podporovala ukotvení mezigeneračního učení. (Rabušicová et. al., 2016, s. 67) Koželuhová vyzdvihuje, „*pro mezigenerační učení je značně důležitá komunikace a sdílení společných aktivit, během nichž se mohou jedinci vzájemně učit různé dovednosti a rozvíjet své schopnosti...*“ (Koželuhová et. al., 2023, s. 19) Tuto myšlenku potvrzuje ve své příručce Fitzpatrick (2024). Ta mezigenerační učení a vztahy doporučuje rozvíjet za pomoci trávení společného času během jednoduchých aktivit. Aktivity by pro obě strany měly být příjemné a přinášet radost ze společně strávených chvil.

Navržený program neopomíjí závazný kurikulární dokument Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV). Aktivity jsou různorodé, aby zahrnovaly co nejvíce vzdělávacích oblastí.

5.5.1 „ČTENÍ“

Délka realizace: od 1.3. do 29.3. 2024

Hlavní cíl: Cílem aktivity „Čtení“ je zapojit prarodiče do běžného chodu mateřské školy. Díky tomuto setkávání získají na důležitosti nejen prarodiče, ale i děti. Prarodiče mají možnost zapojit se do aktuálního světa dítěte. Návštěva prarodiče přinese dítěti pocit důležitosti a sounáležitosti. Zároveň se prarodič cítí užitečně, prospěšně a činně.

Průběh aktivity: Prarodiče dětí navštěvujících mateřskou školu chodí do třídy číst pohádky před poledním odpočinkem z knihy „Alenčina čítanka“ od E. Petišky. Před zahájením se prarodiče představí, poví, či prarodiče jsou a vedou různé krátké rozhovory.

5.5.2 „ÚKOL NA NÁSTĚNKU“

Délka realizace: od 1.3. do 15.3. 2024

Hlavní cíl: Cílem „Úkolu na nástěnce“ je vnesení nového tématu k rozhovoru, ve kterém se o sobě účastníci navzájem dozví nové informace. Dítě může prarodiči představit aktuální trendy a zasvětit ho do moderního pohádkového světa. Naopak prarodič může dítěti vysvětlit, jak se věci děly v jejich dětství.

Průběh aktivity: Na nástěnce si rodiče nebo prarodiče přečtou náplň úkolu. Mají se vzájemně dozvědět, jakou oblíbenou hračku má v současné době vnouče a jakou měli prarodiče, když byli ve stejném věku. Do mateřské školy poté donesou dva obrázky: na jednom bude fotka aktuální oblíbené hračky dítěte a na druhém oblíbená hračka prarodiče z doby, kdy byl v předškolním věku. Pokud by rodiny neměly možnost tisku obrázků, lze je zaslat na pracovní e-mail učitelky.

Následující činnost: Po shromáždění obrázků jsou s dětmi vedeny rozhovory. Vypráví, co se dozvěděly od svých prarodičů. Společně s pedagogem děti popisují, zda je něco překvapilo, jestli takovou hračku znají a podobně. Pedagog může navázat na téma o rozdílech v době. Poté z těchto obrázků utvoří nástěnce, kde uvidí výsledek.

5.5.3 „VELIKONOČNÍ DÍLNY“

Délka realizace: Odpoledne 15.3. od 16:30 h.

Hlavní cíl: Cílem aktivity „Velikonoční dílny“ je přichytat pro zúčastněné takové prostředí, kde může probíhat mezigenerační učení. Je zde příležitost pro přenos dovedností a zkušeností, které povedou k překonání překážek a k dosažení cíle, jímž je výsledek ve formě výrobku. Zároveň tato aktivita vyžaduje komunikaci při předávání zkušeností a rad od prarodičů, díky níž se dítě učí vhodné a správné komunikaci a obohacuje si slovní zásobu. Společná aktivita má vést k radostnému prožitku ze společně strávených chvil a tím i k upevnování pozitivních vztahů dítěte a prarodiče. Výsledný vyrobený produkt bude připomínkou společného zážitku.

Průběh aktivity: Pro prarodiče s vnoučaty jsou připravené velikonoční dílny, kde jsou k dispozici na výběr dvě stanoviště.

- Jedním je pomlázkové stanoviště, kde prarodiče předávají zkušenosti s pletením pomlázky. Za pomoci názorné ukázky a dopomoci společně utvoří tradiční českou pomlázku.
- Druhé stanoviště nabízí možnost malby kraslic. Vše potřebné pro tvorbu je nachystané uprostřed stolu. Společně si vyberou techniku, kterou využijí a dále je opět na prarodiči, aby svému vnoučeti vysvětlil postup práce, poskytl rady a případně dítěti dopomohl.

5.5.4 „VELIKONOČNÍ VYRÁBĚNÍ Z KERAMIKY“

Délka realizace: dopoledne v mateřské škole

Hlavní cíl: Cílem „Velikonočního vyrábění“ je přinést dětem radost z činnosti a pocit spojení s rodinou, posílit u dětí sebevědomí a hrdost z vytvořeného výrobku, u kterého muselo vyvinout úsilí, trpělivost a tvořivost. Po předání vnouče může společně s prarodičem prožívat radost a těšit se z darování a prožívat pocity sounáležitosti, lásky a přijetí.

Průběh aktivity: Tato aktivita probíhá mezi pedagogem a dětmi navštěvující mateřskou školu. Činnosti předchází rozhovor pro navození motivace k činnosti. Poté děti vyrobí velikonoční keramickou ozdobu pro své prarodiče, kterou jim předají na tvořivých dílnách.

Předcházející činnost: Před samotnou činností vede pedagog s dětmi rozhovor o prarodičích. Ptá se jich, jak tráví společně volný čas, jaké aktivity společně podnikají. Ptá se, co by děti mohly udělat pro prarodiče, aby jim udělaly o velikonočních svátcích radost.

5.5.5 „JARNÍ STEZKA“

Délka realizace: 22.3. 2024 od 16:30 h

Hlavní cíl: Cílem „Jarní stezky“ je připravit prostředí pro posilování sociální a emoční vazby mezi prarodičem a vnoučetem během společně stráveného času při řešení úkolů a realizaci aktivit. Stanoviště jsou zacílena na různé oblasti, pro podporu všestranného rozvoje dítěte. Pro stimulaci a podporu pohybových dovedností, poznávacích procesů a funkcí, podpoře ucelení vztahů dítěte k prarodiči s obohacováním komunikace během realizace.

Průběh aktivity: Pro prarodiče s vnoučaty jsou připravená stanoviště, rozmístěná po zahradě mateřské školy.

Stanoviště č. 1

a) Skládání origami zajíce z barevného papíru.

Děti mají za úkol složit papírového zajíčka dle návodu za dopomoci svého prarodiče. Po složení dokreslí detaily dle své fantazie, jako jsou oči apod.

b) Dotkni se všech kraslic na lanové šplhací věži.

Na lanové šplhací věži jsou rozmístěná a zavěšená papírová vejce. Úkolem je vystoupat na věž a dotknout se vejce v úrovni, kde si je jisté. Prarodič zde slouží jako případná dopomoc či záchrana. Poskytuje dítěti pocit bezpečí.

Stanoviště č. 2

a) Puzzle s velikonoční tematikou.

Zde jsou připravené různé početné velikonoční obrázky, rozstříhané na několik kusů. Nachystané jsou obrázky o šesti kusech pro starší děti a obrázky o čtyřech kusech pro mladší. Prarodič vnouče motivuje, podporuje a případně poskytuje rady.

b) Přenášení balónku ve dvojici na dvou tyčích do košíku.

Cílem této aktivity je společná kooperace. Prarodič a vnouče se postaví naproti sobě, uchopí společně dvě tyče, mezi které se snaží zachytit míček. Takto míček přenáší na vymezené místo z bodu do bodu.

Stanoviště č.3

a) Slalom s polystyrenovým vajíčkem na lžičce.

V prostoru jsou v řadě za sebou rozmístěné kužely. Úkolem dítěte je projít slalom s vajíčkem na lžičce tam i zpět. Prarodič dítě povzbuzuje a poskytuje mu zpětnou vazbu.

b) Navíjení obrázků berušek upevněných na provázku.

Na zemi leží obrázek berušky, který je provázkem upevněný na klacíku. Prarodič i vnouče si vezme svůj klacík a snaží se berušku pomocí otáčení klacíku navinout v co nejkratším časovém úseku. Aktivita přináší zdravé soutěžení. Na konci může vést k debatě o schopnostech prarodiče, který zvládne aktivitu stejně dobře jako vnouče.

Stanoviště č.4

a) Květinový labyrint – chůze podle plánku.

Na zemi je utvořena síť z dvanácti obrázků květin, u které je přiložený plánec cesty. Prarodič zde slouží jako navigátor. Za pomoci slovní instrukce provádí dítě květinovým labyrintem. Tato aktivita podporuje kooperaci a komunikaci.

b) Třídění květin do barevných záhonků.

V prostoru jsou rozmístěné obrázky barevných květin a stejnobarevných podložek „záhonků“. Cílem aktivity je tyto květiny správně roztrždit dle barev. Prarodič dítěti dopomáhá, podává mu květiny a poskytuje mu zpětnou vazbu.

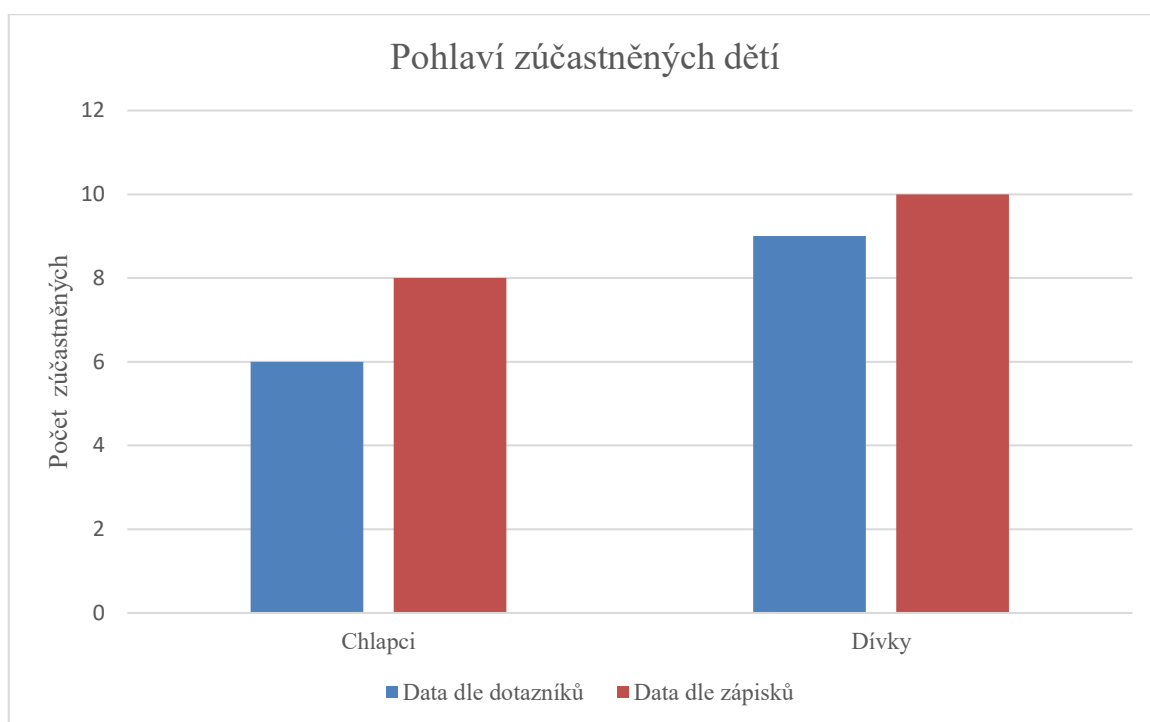
6 Vyhodnocení dat

6.1 Vyhodnocení dotazníků

Dotazník se celkem skládá ze 13 otázek a zahrnuje uzavřené, polootevřené i otevřené otázky. Z celkového vzorku 24 dětí a jejich rodinných příslušníků na dotazník odpovědělo 15 respondentů. Neznamená to však, že se účastnili všech aktivit. Z pozorování a poznámek byla zaznamenána účast 18 dětí alespoň na jedné z aktivit. V otázce č. 1 a č. 5 se porovnají odpovědi s vedenými zápisky.

Otázka č. 1

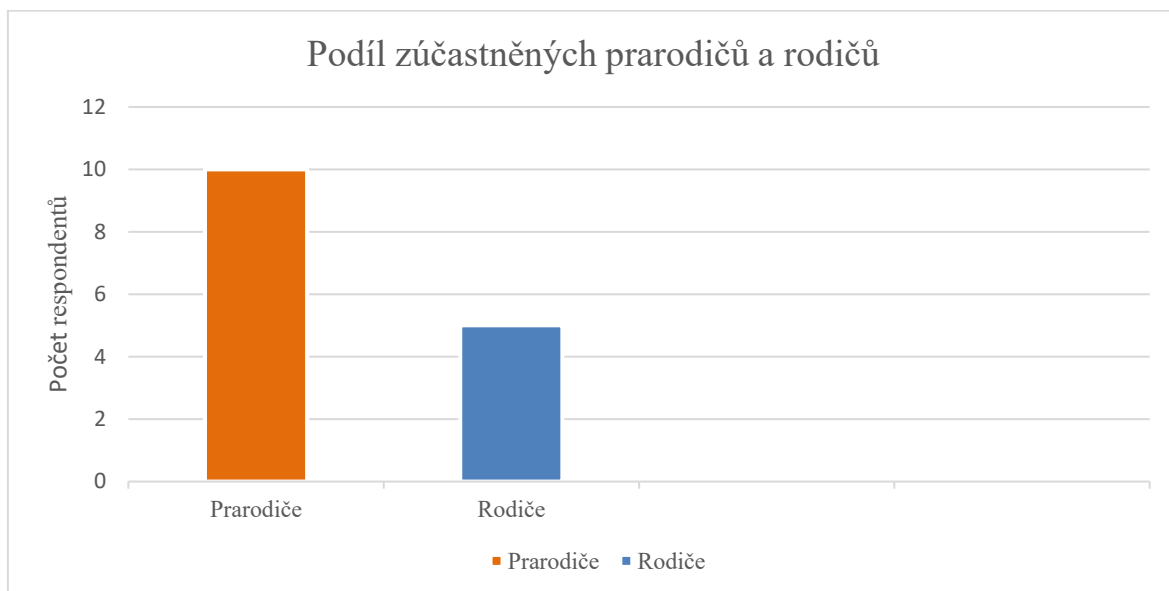
První otázka zjišťovala, zda se více programu účastnily rodiny dívek nebo chlapců navštěvující mateřskou školu. Do aktivit se dle dotazníkového šetření zapojily rodiny 6 chlapců a 9 dívek. Dle vedených zápisů se do aktivit zapojily rodiny 8 chlapců a 10 dívek.

Graf 1 Pohlaví zúčastněných dětí

Otázka č. 2

Autorka textu mapovala složení skupiny, tedy počet prarodičů, kteří se zúčastnili tohoto mezigeneračního programu. Z výzkumného vzorku se dle dotazníkového šetření do aktivit zapojili prarodiče od 10 dětí a rodiče od 5 dětí.

Graf 2 Podíl zúčastněných prarodičů a rodičů

Otázka č. 3

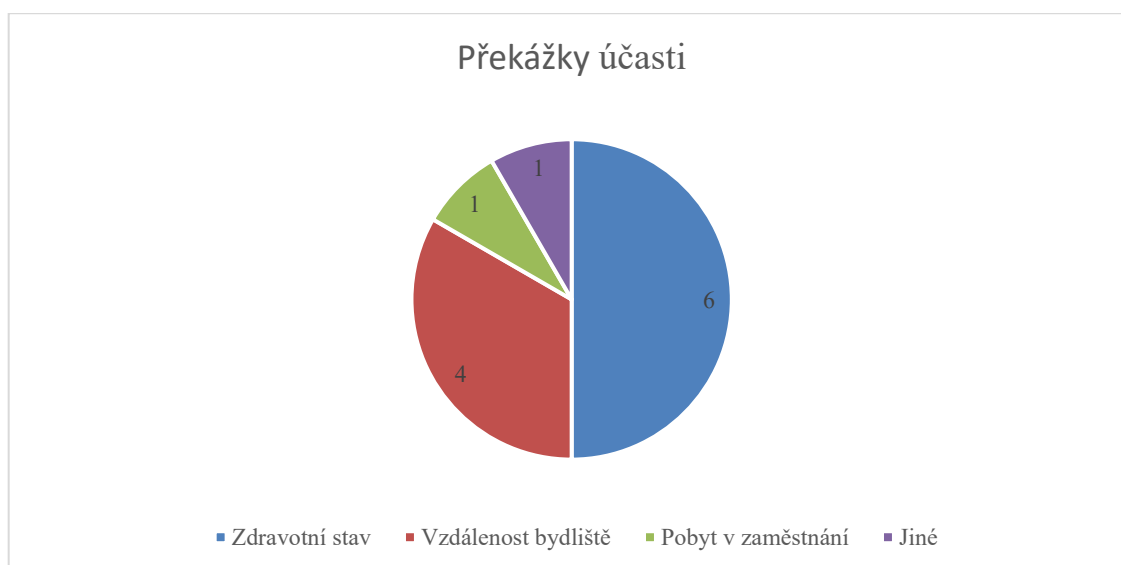
Ze škály uvádějící věk prarodičů, kteří se do aktivit zapojili, lze vyčíst nejvíce zastoupenou skupinu ve věku od 56 do 60 let. Druhou nejvíce zastoupenou skupinou jsou prarodiče ve věku 66-70 let. Věkové skupiny 51-55, 61-65, 71-75 a 76-80 jsou zastoupené stejně.

Graf 3 Věkové složení zúčastněných prarodičů

Otázka č. 4

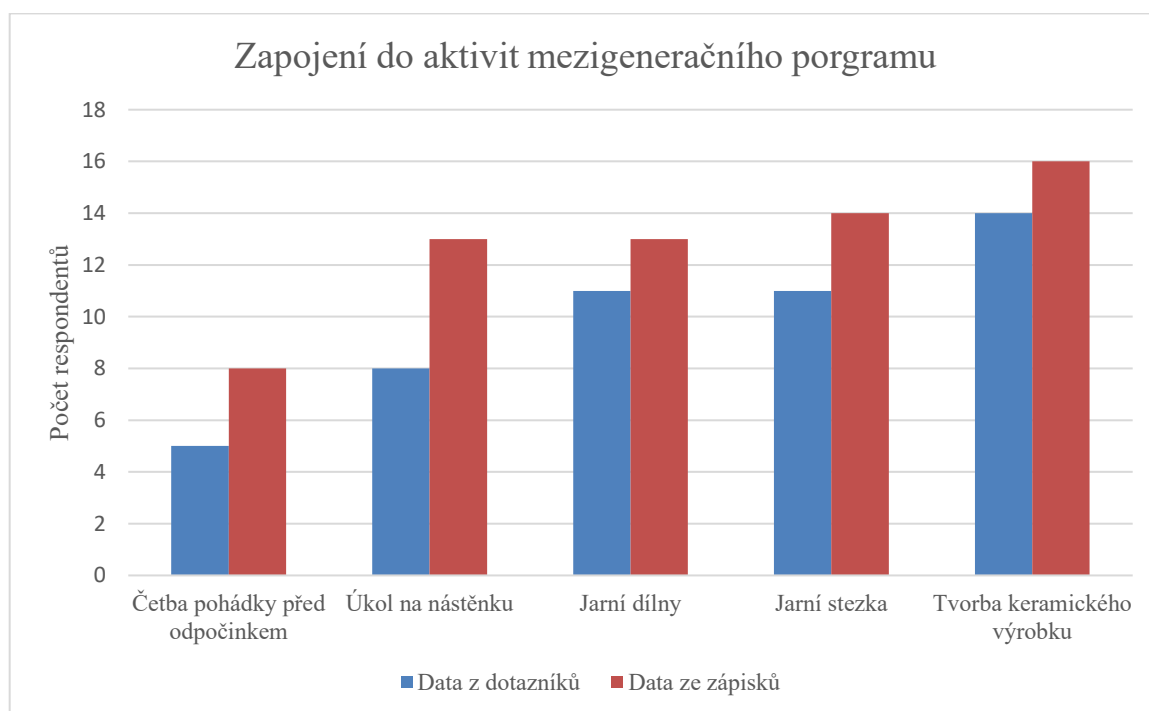
Tato otázka měla za cíl zjistit překážky, které bránily prarodičům v zapojení a účasti na mezigeneračním programu. Na tuto otázku odpovídalo 5 respondentů, kteří mohli vybírat více odpovědí. Pro prarodiče byla nejvíce zastoupenou překážkou pobyt v zaměstnání (6) během realizace programu. Následně byla překážkou vzdálenost bydliště (4) od místa mateřské školy. Zdravotní stav bránil prarodičům pouze v jednom případě. Jako překážku v kolonce „jiné“ uvedl respondent neochotu prarodičů zapojit se do dění.

Graf 4 Překážky účasti

Otázka č. 5

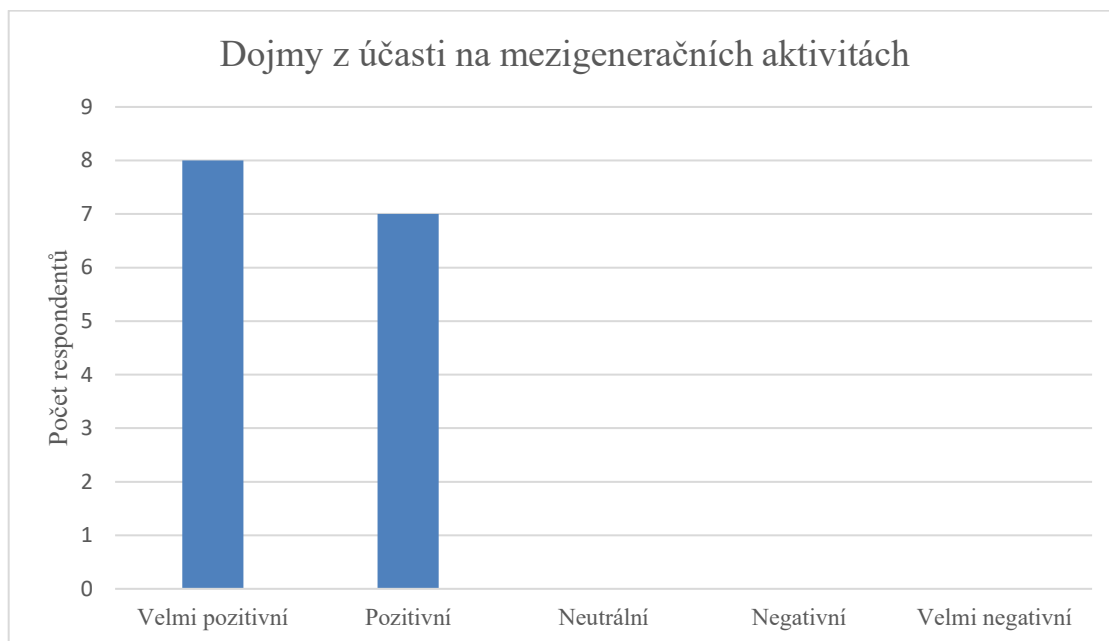
Největší početní zastoupení na aktivitách měla dle odpovědí „Tvorba keramického výrobku“ pro prarodiče. Toto vysoké zastoupení ovlivnila realizace aktivity během pobytu v mateřské škole pod vedením pedagoga. Tvorby se účastnilo 14 dětí podle odpovědí respondentů a 16 dětí podle vedených zápisků. Na druhém a třetím místě, kde účast závisela na rodinných příslušnících, se umístily „Jarní dílny“ a „Jarní stezka“. Do Jarních dílen se dle dat zapojili rodinní příslušníci od 11 dětí a dle zápisků od 13 dětí. Na Jarní stezce participovalo dle dotazníků 11 respondentů, ve skutečnosti se jich účastnilo 13 dětí a jejich rodinných příslušníků. Úkol na nástěnku měl ve skutečnosti 13 účastníků, z respondentů se jich však účastnilo pouze 8. Četby pohádky před odpočinkem se účastnilo 5 respondentů z dotazníkového šetření.

Graf 5 Zapojení do aktivit mezigeneračního programu

Otázka č. 6

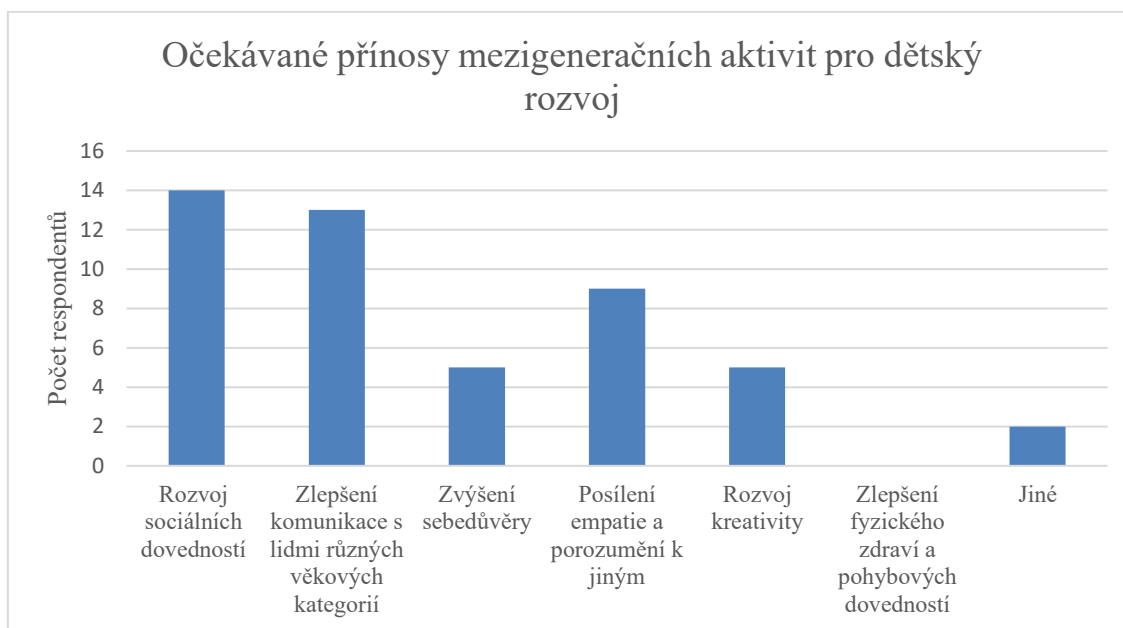
Z celkového počtu 15 respondentů má 8 z nich velmi pozitivní a 7 pozitivní dojem z účasti jejich dítěte na mezigeneračních aktivitách programu. Žádný neuvedl jiný typ odpovědi.

Graf 6 Dojmy z účasti na mezigeneračních aktivitách

Otázka č. 7

Respondentům byla položena otázka zaměřující se na názor, co si myslí, že mohou mezigenerační aktivity rozvíjet. Rozvoj sociálních dovedností byl nejvíce zastoupenou možností, kterou vybralo 14 respondentů. Zlepšení komunikace s lidmi různých věkových kategorií se stalo druhou nejvíce volenou možností, kterou vybralo 13 respondentů. Zvýšení sebedůvěry volilo pouze 5 respondentů.

Graf 7 Očekávané přínosy mezigeneračních aktivit pro dětský rozvoj

Otázka č. 8

Tato otázka se týkala názoru nebo vnímání zapojení prarodičů do aktivit mateřské školy. Většina, tedy 14 respondentů vnímala zapojení pozitivně, a při označení aktivit využívala označení: skvělý, výjimečný, velmi dobrý nápad, který je zaujal. Někteří zmiňují pozitivní pocity z reakcí prarodičů, kteří byli nadšeni z možnosti nahlédnutí a zapojení se do chodu mateřské školy, které vedlo ke společným zážitkům. Objevil se zde i jeden kritický dojem k aktivitám, ve kterých popisuje čtení jako dobrý nápad, který respondentu zaujal, ale zbytek aktivit označuje jako běžné činnosti, které prarodič realizuje se svým vnoučetem a nezáleží na tom, zda v domácím prostředí nebo prostředí mateřské školy.

Otázka č. 9

Při dotazování na formu a preferenci realizace podobných aktivit vyllynuly dva pohledy. První pohled se shoduje na formě, odlišuje se pouze v intervalu realizace. Nejčastěji by 10 respondentů volilo formu dílniček nebo formu setkávání se zážitkem. Z toho by 6 respondentů preferovalo realizaci dvakrát až třikrát za rok. Druhá část, 4 respondenti, by volili interval dvakrát až čtyřikrát za rok. Menší část, 5 respondentů, by volila formu úkolů nebo aktivit na doma pro prarodiče a vnoučata dvakrát až třikrát měsíčně.

Otázka č. 10

Zde autorka textu zjišťovala aktivitu, která se respondentům líbila s odůvodněním proč. Větší část, 8 respondentů, uvedla odpovědi „všechny“ nebo „celkový program“, která aktivity popisovala jako „dobře vymyšlené, výjimečné nebo přirozené“. Z těchto 8 respondentů odpověď rozšířili 3 respondenti o dvě aktivity, které je zaujaly nejvíce: „Velikonoční dílny“ a „Čtení“. Druhá část, 7 respondentů, své odpovědi rozdělila mezi „Čtení“ (2), „Jarní stezku“ (2), „Úkol na nástěnkou“ (2) a „Velikonoční dílny“ (1). Četba se jeví jako osobní zážitek a zajímavá možnost nahlédnout do prostředí mateřské školy, také možnost vidět děti před spánkem. Na Jarní stezce respondenti oceňovali akčnost a využití venkovního prostředí. Úkol na nástěnkou byl hodnocen slovy „hezké a zajímavé“ ve spojitosti s možností pozorovat hračky z dřívější doby v porovnání s hračkami ze současné doby. Na Jarních dílnách respondenti oceňovali možnost zapojení prarodičů, kteří se mohli stát součástí těchto akcí. Převážně jsou zváni jen rodiče. Zapojení prarodičů přineslo rodinné a osobní dojmy. Dalo by se říct, že program respondenty zaujal komplexně. Každá aktivita byla zajímavá něčím jiným.

Otázka č. 11

V této otázce respondenti odpovídali, zda se aktivity přenesly do domácího prostředí a jakým způsobem. Přesah zaznamenalo 11 respondentů. Nejvíce tyto aktivity podporovaly komunikaci mezi zúčastněnými a dětmi, kteří vedli rozhovory o společných zážitcích (5). Dále aktivity vedly ke zvýšenému zájmu o dětství prarodičů/rodičů (2), ke zvýšenému zájmu o rozhovory týkající se přímo prarodičů (2), k trávení většího množství aktivit s prarodiči (1) a k většímu zájmu o čtení pohádek prarodiči (1). U zbývajících 4 respondentů, kteří nepozorovali přesah argumentovali tím, že se často a pravidelně setkávají se svými prarodiči mimo mateřskou školu, tudíž tyto aktivity pravidelně provozují a děti je nevnímají v takové míře.

Otázka č. 12

Celkem 14 respondentů by tento mezigenerační program doporučilo i jiným rodinám. Dle jejich názorů program posiluje a prohlubuje vztahy mezi vnoučetem a prarodičem a celkové vztahy v rodině. Někteří zmiňují, že v tomto programu vidí smysl, jelikož je dobré,

pokud mají děti dobrý a pevný vztah se svými prarodiči. Program byl dle jejich slov netradiční a zajímavý. Vnímají veškerý společně strávený čas jako prospěšný a důležitý. Díky programu měly rodiny více podnětů k rozhovorům a komunikaci. Dále tento program popisují jako pěkné zpestření pro rodinný život. Vnímají ho jako užitečný pro rozvoj dítěte, který vede k zamyšlení a novým znalostem, tím i k většímu respektu vůči starším osobám. Jeden respondent uvádí, že si není úplně jistý, zda by měla školka suplovat „úkol rodinný“. Jestliže nefunguje komunikace mezi rodiči a prarodiči, tím pádem i vnučaty, neměla by se řešit v rámci aktivit školy.

Otázka č. 13

Doporučení na zlepšení programu uvedli pouze 2 respondenti. Jeden navrhuje plánování tohoto programu s větší časovou rezervou nebo případné oznámení na začátku školního roku, aby si je prarodiče mohli naplánovat. Druhý doporučuje úvodní slovo a vysvětlení aktivit před samotnou realizací jarní stezky.

6.2 Vyhodnocení rozhovorů s pedagogy

Rozhovor byl uskutečněn se dvěma pedagogy v roli pozorovatelů po ukončení mezigeneračního programu. Jeden z pozorovatelů zároveň zastává pozici ředitele mateřské školy. Rozhovory vedla autorka textu individuálně. Cílem rozhovoru bylo zachycení pohledu a hodnocení realizovaného programu.

Hodnocení mezigeneračního programu z pohledu pedagogů bylo kladné. Zaujala je především možnost integrace prarodičů do aktivit mateřské školy. Jako přínosné vnímali vzájemnou spolupráci a vzniklé situace. Podle jejich dojmů program dětem nabízel názorné ukázky plné prožitků, které přispívaly k utužení, posílení a prohloubení vztahů. Program byl smysluplný a ucelený, který by znovu použili v této formě.

Jako výzvu vnímali organizaci celého programu a časovou náročnost při vymýšlení a tvorbě aktivit. Pozorovatel v roli ředitele neměl s realizací žádné potíže, nijak ho program neobtěžoval, naopak ho plně podporoval. V rozhovoru označil jako obecnou hlavní překážku přístup zákonných zástupců, kteří mají zájem o spolupráci mezi rodinou a mateřskou školou. Avšak ve chvíli, kdy jim je nějaká aktivita nabídnuta, jejich zájem i ochota se ztrácí.

Překážkou pro realizaci „Jarní stezky“ by mohlo být, z pohledu pozorovatele v roli učitele, nevhodné počasí. Oba pozorovatele pozitivně hodnotili variabilitu a možnost adaptace programu i na jiné významné svátky nebo témata například Vánoce. Pozorovatele v roli ředitele tato aktivita zaujala výběrem tématu Velikonoc, které bývá opomíjeno.

Podle jejich slov byl mezigenerační program obohacující i pro ně samotné. Pozorovatel v roli učitele získal díky programu pohled na spolupráci mezi učitelem a mateřskou školou. Z pozice pozorovatele – ředitele program umožňuje zákonným zástupcům a rodinám nahlédnout do prostředí mateřské školy. Toto nahlédnutí by mohlo pomoci odbourat pohled na mateřskou školu jako na hlídací zařízení. Program také dobře souhlasí s prezentací mateřské školy a umožňuje její propojení s dalšími institucemi.

6.3 Reflexe realizátora

Dojmy realizátora jsou vysoce kladné. Uskutečnění programu předcházela časově náročná příprava. K tvorbě programu bylo potřeba zohlednit například akce a plány mateřské školy, požadavky školního vzdělávacího programu a státní svátky. Nutné bylo promyslet začlenění aktivit do kontextu týdenních příprav. Poté vytvořit plakátky pro upoutání pozornosti a připravit pomůcky a materiály na jednotlivé aktivity.

Následná implementace programu, díky pečlivé přípravě, probíhala bez obtíží. Každá aktivita byla jedinečná svým způsobem. Přestože se do některých aktivit zapojil menší počet účastníků, neztrácely tyto aktivity svůj význam.

Do aktivity „Čtení“ pohádek prarodiči se přihlásilo nejméně zájemců. Příčinou této nízké účasti byla překážka ve formě stanoveného času. Prarodiče jsou stále ve věku, kdy chodí do zaměstnání. Do třídy přišli číst dva prarodiče v důchodovém věku a rodiče pracující z domova nebo na mateřské dovolené. Tato aktivita byla příjemným zpestřením dne pro všechny zúčastněné, tj. děti, rodiče, prarodiče i pedagogy. Děti se na své rodinné příslušníky těšily a pociťovaly pocit'ovaly důležitost.

Zajímavé bylo pozorovat různorodé zpracování zadání „Úkolu na nástěnku“. Ve zpracování se objevily obrázky, které společně prarodiče s dětmi během setkání nakreslili. Také černobílé fotografie prarodičů, jako dětí, vyfocených s jejich hračkami. Nejčastěji se

objevily vyfocené a vytištěné obrázky hraček, které někteří prarodiče pro účely nástěnky tematicky aranžovali.

Velmi příjemným zážitkem byly „Velikonoční dílny“. Zde byli prarodiče zastoupeni v hojném počtu. Z reakcí na připravené aktivity byl znát zájem a potěšení. Aktivity se vyznačovaly intenzivní vzájemnou koopeací. Docházelo k mezigeneračnímu učení na mnoha úrovních. Objevily se zde situace, kdy se generace učila od generace. Například při pletení pomlázek. Mladší tatínek se učil od staršího tatínka, babičky a maminky se učily plést pomlázky od realizátora. Tyto situace vyvolávaly vřelé projevy radosti a nadšení, které prohlubovaly vztahy i mezi učitelkami a zákonnými zástupci.

Při „Velikonočním vyrábění z keramiky“ se některé děti seznamovaly s novým materiálem a texturou. Učily se postupům a zásadám při práci s touto hmotou. Tato činnost podporovala nejen rozvoj jemné motoriky a soustředění, ale také posilovala myšlenky spojené s rodiči a prarodiči. Děti se těšily na okamžik předání výrobku.

„Jarní stezka“ se odlišovala akčností oproti jiným aktivitám. Do této aktivity se zapojily kolegyně z celé mateřské školy, které na jednotlivých stanovištích asistovaly. Příprava aktivit byla organizačně a časově náročná, ale realizace proběhla bez obtíží. Ze zúčastněných byl cítit zájem. Úkoly nebyly náročné a přinesly opět velké množství pozitivní odezvy.

7 Diskuse

Hlavním cílem této práce bylo navrhnout a realizovat program pro rozvoj mezigeneračních vztahů. V této části budou shrnuty odpovědi na položené výzkumné otázky, jimiž byly:

1. Jak může být navržen program podporující mezigenerační vztahy?
2. Jaké jsou názory a hodnocení pilotovaného programu z pohledu rodičů zapojených dětí a pedagogů?
3. Jaké překážky a výzvy vznikají při implementaci navrženého programu v samotné mateřské škole?

Při hledání odpovědi na první výzkumnou otázku bylo nutné nejprve prostudovat literaturu, vytvořit aktivity a ty ověřit v praxi. Aktivity mohou být navrženy různorodě, pokud splňují základní náležitosti. Mezi tyto náležitosti patří trávení společného času během jednoduchých aktivit, během nichž se rozvíjí schopnosti a učí nové dovednosti. Aktivity by pro obě strany měly být příjemné a přinášet radost ze společně strávených chvil. Dále by měly poskytovat prostor pro komunikaci mezi oběma stranami a možnosti sdílení společné aktivity. (Koželuhová et. al., 2023 a Fitzpatrick, 2024) Pro plnění požadavků prostředí mateřské školy je nezbytné zohlednit Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Skladba navržených aktivit by měla být co nejkomplexnější a napomáhat všestrannému rozvoji.

Pro získání názorů a hodnocení z pohledu rodičů bylo potřeba utvořit dotazníkové šetření. Tato metoda napomohla získat velké množství odpovědí za krátký čas. Dojmy rodičů ze zapojení prarodičů do programu byly převážně pozitivní. Vyjadřovali se o programu jako skvělý, výjimečný, velmi dobrý nápad, který je zaujal. Prarodiče dle jejich slov ocenili zapojení do dění mateřské školy. V odpovědích se objevily i kritické pohledy. Jedním je pohled na navržený program, který popisuje tyto aktivity jako běžné, které pravidelně s prarodiči realizují sami v domácím prostředí. Proto by bylo vhodné, nejprve zmapovat názory účastníků, o jaký typ aktivit by měli zájem. Druhým je, zda by měla mateřská škola suplovat rodinný úkol. Jestliže nefunguje komunikace mezi rodiči a prarodiči, tím pádem i vnoučaty, neměla by se tato situace řešit v rámci aktivit školy. Z tohoto důvodu je důležité nabídnout aktivity jak prarodičům, tak rodičům. Není možné automaticky předpokládat, že

ve všech rodinách vládnu harmonické vztahy. Dle výsledků by se dalo říci, že rodiče zaujal celkový mezigenerační program i jeho obsah. Každá aktivita byla zajímavá něčím jiným.

Z pohledu pedagogů program dětem přinesl názorné a zážitkové příklady. Program hodnotili jako smysluplný a komplexní. Využili by ho v této formě znovu. Ocenili flexibilitu programu a možnost jeho adaptace pro různé významné svátky nebo témata, která bývají opomíjená. Ředitelka mateřské školy považuje tento program jako vhodnou a efektivní formu propagace mateřské školy. Program podporuje vzájemné propojení různých institucí. Volba knihy při četbě vycházela právě ze spolupráce s městskou knihovnou, která se zaměřovala na výročí od narození autora využití knihy a zapojovala do projektu školská zařízení po celém městě. To znamená, že tyto akce poskytují prostor pro síťování a zapojení mateřské školy do spolupráce i s jinými institucemi. Spolupráce by dále mohla probíhat například se zřizovatelem, základní uměleckou školou, městskou knihovnou apod. Při tomto propojování mateřská škola získává na komunitním rozměru.

Limitem během období realizace programu byla zvýšená nemocnost dětí. Nejvíce patrné limity se objevily u aktivity „Čtení“. Této aktivity se účastnil jen nízký počet rodinných příslušníků. Četba probíhala od 12:30 h. V tento čas byli mnozí prarodiče v zaměstnání. Proto by do budoucí praxe bylo vhodné zohlednit například zapojení seniorských spolků nebo organizací, které využívají služeb seniorů v penzijním věku. Takovou organizací může být již zmiňovaná organizace Mezi námi, o.p.s. nebo TOTEM, z.s., které mají podobný koncept. V případě opětovné realizace programu je nezbytné zajistit dostatečný časový předstih pro oznámení programu. Respondent doporučil rozložení aktivit do větších časových úseků a oznámení na začátku školního roku, aby si prarodiče tyto aktivity mohli naplánovat. Výhodou tohoto programu byla poloha a situování mateřské školy. Otázkou je, jak by tento program fungoval, kdyby byl realizován například na vesnici, v jiném městě nebo kraji.

Rozvoj spolupráce a mezigeneračních vztahů může být podpořen aktivitami ve formě úkolů na nástěnce. V situacích, kdy prarodiče nežijí v blízkosti, je možné tyto aktivity provádět „na dálku“ s využitím chytrých telefonů. Tyto úkoly by měly být navrženy tak, aby byly přizpůsobeny i pro tyto situace. Někteří ze zúčastněných tuto možnost využili. Prarodiče svou hračku vyfotili a rozhovory vedli přes mobilní aplikace.

Vzhledem k současnému stárnutí populace a proměnám rodinných struktur, stejně jako například k výsledkům projektu MPSV z roku 2019, jež mapoval mezigenerační a komunitní centra ve vybraných státech EU a České republiky, které byly vyhodnocené jako nedostatečné, je zřejmá potřeba dalšího rozvoje a podpory mezigenerační spolupráce. Ačkoli se v naší zemi nachází několik organizací zabývajících se tímto tématem, k zamyšlení se nabízí, zda se i mateřská škola nemůže stát centrem, které tyto vztahy obohacuje, podporuje a rozvíjí.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo navrhnout a realizovat program zaměřený na podporu mezigeneračních vztahů. Pilotovat navržený program v reálném prostředí a zhodnotit jeho účinky nebo přínosy pohledem pedagogů a rodičů zapojených dětí. Nakonec identifikovat a evaluovat překážky a výzvy při implementaci programu a navrhnout strategie pro jejich překonání.

Teoretická část se zabývala definicí pojmů mezigeneračních vztahů a učení. Popisovala mezigenerační vztahy v současné rodině a vlivy, které ji ovlivňují jako například stárnutí populace a proměny současné struktury rodiny. Popisovala přínosy mezigeneračního setkávání a důležitosti role prarodičů v životě dětí. Byly zde zmíněny organizace v Evropě i České republice. Pro lepší pochopení důležitosti mezigeneračního setkávání byli popsáni aktéři setkávání, kterým je dítě v předškolním věku a senior.

V praktické části autorka textu navrhovala vlastní program pro podporu rozvoje mezigeneračních vztahů v prostředí mateřské školy propojený s obdobím Velikonoc. Program se skládal z pěti aktivit, zaměřených na různé oblasti dítěte, tvořených v souladu se závazným kurikulárním dokumentem – Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Při tvorbě programu autorka vycházela z literatury zabývající se mezigenerační tematikou a obsahy již existujících mezigeneračních programů. Tyto poznatky napomohly k utvoření a přizpůsobení programu do prostředí mateřské školy.

Pro dosažení cílů a zodpovězení výzkumných otázek byl realizován akční výzkum, který využíval metody dotazníkového šetření, rozhovory a pozorování. Navržený mezigenerační program byl realizován v mateřské škole ve Středočeském kraji nedaleko Prahy v heterogenní třídě o počtu 24 dětí. Spolupráce mezi dětmi, jejich zákonnými zástupci a prarodiči probíhala během měsíce března. Během období realizace programu byla zvýšená nemocnost, která významně ovlivnila počty dětí a tím i účast na aktivitách.

Velkou část praktické části tvoří popis aktivit a výsledky dotazníkového šetření. Dále pak hodnocení programu pohledem pedagogů v roli pozorovatele a pohledem realizátora. V diskusní části se autorka zamýšlí nad realizovaným programem a nabízí doporučení pro

případnou další realizaci v praxi. Zmiňuje možnosti propojení mateřské školy s jinými institucemi.

Tato práce přispívá k teoretickému i praktickému pochopení mezigeneračních vztahů a přínosů mezigeneračního setkávání. Navrhuje možnosti, jak pozitivně ovlivňovat a podporovat prohloubení těchto vztahů v prostředí mateřské školy a upozorňuje na limity, které mohou během realizace nastat.

Tvorba a realizace programu mně, jako autorce, umožnila lépe pochopit význam mezigeneračních vztahů. Posilování a rozvoj těchto vztahů považuji za klíčové téma, které by v praxi nemělo být opomíjeno. Proto plánuji tento program pravidelně zařazovat do své profesní činnosti.

Seznam použitých informačních zdrojů

HARTL, Pavel, 2004. Stručný psychologický slovník. Vyd.1. Praha: Portál. ISBN 80-717-8803-1.

HIRT, Miroslav; VOREL, František a HEJNA, Petr, 2018. Velký výkladový slovník soudnělékařské terminologie. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1979-5.

HORÁKOVÁ, Karolína; ŠUJANOVÁ, Anna a VIDOVIČOVÁ, Lucie. Mezigenerační vztahy a programy pro jejich kultivaci – přínosy a rizika. In: ŠTĚPÁNKOVÁ, Hana; HÖSCHL, Cyril; VIDOVIČOVÁ, Lucie a kolektiv. Gerontologie: současné otázky z pohledu biomedicíny a společenských věd. Praha: Karolinum, 2015, s. 265-284. ISBN 978-80-246-2628-4.

JIRÁSKOVÁ, Věra a kol. Mezigenerační porozumění a komunikace. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-868-6180-5.

KOLÁŘ, Zdeněk. Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa, 2008. Dítě a mateřská škola. Pedagogika (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1568-1.

KOŽELUHOVÁ, Eva; KOŽELUH, Ondřej a ŠUJANCOVÁ, Michaela. Děti a senioři v mateřské škole: rozvoj mezigeneračních vztahů. Praha: Portál, 2023. ISBN 978-80-262-2031-2.

KUCHAŘOVÁ, Věra; BARVÍKOVÁ, Jana; HÖHNE, Sylva; NEŠPOROVÁ, Olga; PALONCYOVÁ, Jana et al., 2020. Zpráva o rodině 2020. Praha: VÚPSV. ISBN 978-80-7416-379-1.

LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana, 2006. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Psyché (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1284-0.

PRŮCHA, Jan a KOŤÁTKOVÁ, Soňa, 2013. Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy. Vyd.1. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0495-4.

RABUŠICOVÁ, Milada, Karla BRÜCKNEROVÁ, Lenka KAMANOVÁ, Petr NOVOTNÝ, Kateřina PEVNÁ a Zuzana VAŘEJKOVÁ. Mezigenerační učení: teorie, výzkum, praxe. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8460-5.

RABUŠICOVÁ, Milada; KAMANOVÁ, Lenka a PEVNÁ, Kateřina. O mezigeneračním učení. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5750-0.

SAK, Petr a KOLESÁROVÁ, Karolína, 2012. Sociologie stáří a seniorů. Sociologie (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3850-5.

VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka, 2021. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4961-0.

VIDOVIČOVÁ, Lucie. Stárnutí české společnosti-objektivní charakteristiky a subjektivní percepce. In: ŠTĚPÁNKOVÁ, Hana; HÖSCHL, Cyril a VIDOVIČOVÁ, Lucie. Gerontologie: současné otázky z pohledu biomedicíny a společenských věd. Praha: Karolinum, 2014, s. 31-50. ISBN 978-80-246-2628-4.

ŽUMÁROVÁ, Monika a BALOGOVÁ, Beáta, 2009. Medzigeneračné mosty. [Košice]: MENTA MEDIA. ISBN 978-80-89392-08-7.

Online:

CLYDE, Alison a KERR, Bella, 2020. The Role of Intergenerational Learning in Adult Education. Online. OER. EPALE – Electronic Platform for Adult Learning in Europe. Dostupné z: https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/epale_oer_intergenerational_article.pdf [cit. 2024-03-24].

CSU, Senioři v ČR v datech, 2023. Online. Č. 1. Praha. ISSN 978-80-250-3433-0. Dostupné z: Český statistický úřad, <https://www.czso.cz/documents/10180/190537086/31003423.pdf/51b9a00e-39f9-4829-a535-20080aa9d71f?version=1.0> [cit. 2024-03-16].

FITZPATRICK, Anne, 2024. Generations Growing Together: Intergenerational learning as a pedagogical strategy in early childhood education and care services. A handbook for practitioners and trainers. TOY programme: Leiden. DOI: 10.21427/CF3M-SV64

GODAROVÁ, Jana a BERAN, Vlastimil, 2017. Manuál volnočasových aktivit seniorů: certifikovaná metodika. VÚPSV. Dostupné také z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/650267/Manual_volnocasovych_aktivit_senioru.pdf/3340c823-455a-27f3-25af2f0bae900f62.

KUTNOHORSKÁ, Jana, 2019. Koncept aktivního stárnutí. Online. Senior zone. 25.3. 2019. Dostupné z: https://www.seniorzone.cz/33/koncept-aktivniho-starnuti-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4Er0GQgsOusWM2XMWprlgE_I/. [cit. 2024-03-31].

Mezi námi, o.p.s, c2022. Online. Dostupné z: <https://www.mezi-nami.cz/>. [cit. 2024-03-28].

MPSV, Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019. Zmapování mezigeneračních a komunitních center ve vybraných státech EU a v České republice. Online. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/372809/Zmapovanamezigeneracnich-akomunitnich-center.pdf/9d1c6131-837a-66db-672f-8d678079dc1e> [cit. 2024-03-27].

MŠMT. (2021). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [cit. 2024-03-29].

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017: Aktualizovaná verze k 31. 12. 2014, 2013. Praha: MPSV. ISBN 978-80-7421-111-9.

PETROVÁ KAFKOVÁ, Marcela, 2010. Mezigenerační solidarita ve stárnoucí společnosti. Online. Sociální studia. Roč. 7, č. 4, s. 63-84. ISSN 1214-813X. Dostupné z: Fakulta sociálních studií MU Brno, <https://www.muni.cz/vyzkum/publikace/923974>. [cit. 2024-03-16].

RABUŠICOVÁ, Milada; KAMANOVÁ, Lenka a PEVNÁ, Kateřina, 2014. Mezigenerační učení v prostředí komunit: koncept a mapování výzkumného terénu. Online. Studia paedagogica. Roč. 19, č. 1, s. 103-124. ISSN 18037437. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/SP2014-1-6>. [cit. 2024-03-24].

SÁNCHEZ, Mariano a Pilar DÍAZ. Intergenerational Relationships. Encyclopedia of Gerontology and Population Aging: Living reference work entry [online]. Springer, Cham, 2020, 14 October [cit. 2024-03-09]. ISSN 978-3-319-69892-2. Dostupné z: [doi:https://doi.org/10.1007/978-3-319-69892-2_895-1](https://doi.org/10.1007/978-3-319-69892-2_895-1)

SÁNCHEZ, Mariano. Challenges to Intergenerational Studies: Perspective from Western Europe. Journal of Intergenerational Relationships [online]. Spain: The Haworth Press, 2006, 22 Sep, 4(2), 107-110 [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: [doi:10.1300/J194v04n02_09](https://doi.org/10.1300/J194v04n02_09)

TALLOVÁ Barbora. 2020. Mezigenerační vztahy mezi dětmi předškolního věku a seniory. Lifelong Learning – celoživotní vzdělávání, 10 (3): 333–351. Dostupné z: <https://doi.org/10.11118/lifele20201003333>

TOTEM, z.s.: Mezigenerační a dobrovolnické centrum TOTEM, z.s. Online. Dostupné z: <https://www.totemplzen.cz/o-nas/nase-cinnost/totem-mezigeneracne/>. [cit. 2024-03-28].

TSAI, Feng-Jen., MOTAMED, Sandriene & ROUGEMONT, André, The protective effect of taking care of grandchildren on elders' mental health? Associations between changing patterns of intergenerational exchanges and the reduction of elders' loneliness and depression between 1993 and 2007 in Taiwan. BMC Public Health 13, 567 (2013). <https://doi.org/10.1186/1471-2458-13-567>

VIDOVICOVÁ, Lucie a Ladislav RABUŠIC. Věková diskriminace – ageismus: úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh. Praha, Brno: VÚPSV, 2005. 54 s. Výzkumné zprávy.

VIDOVIČOVÁ, Lucie, Lucie GALČANOVÁ a Marcela PETROVÁ KAFKOVÁ. Význam a obsah prarodičovské role u mladých českých seniorů a seniorek. Sociologický časopis / Czech Sociological Review. Praha: Sociologický ústav, 2015, roč. 51, č. 5, s. 761-782. ISSN 0038-0288. doi:10.13060/00380288.2015.51.5.213.

WHO, 2024. Stárnutí a zdraví. Online. WHO. World Health Organization. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>. [cit. 2024-03-31].

Seznam příloh

Příloha 1 – Vztah aktivit k RVP PV

Příloha 2 – Dotazníky

Příloha 3 – Rozhovor s pedagogy

Příloha 4 – Plakáty

Příloha 5 – Fotografie

Seznam grafů

Graf 1 Pohlaví zúčastněných dětí 37

Graf 2 Podíl zúčastněných prarodičů a rodičů..... 38

Graf 3 Věkové složení zúčastněných prarodičů 39

Graf 4 Překážky účasti..... 39

Graf 5 Zapojení do aktivit mezigeneračního programu..... 40

Graf 6 Dojmy z účasti na mezigeneračních aktivitách 41

Graf 7 Očekávané přínosy mezigeneračních aktivit pro dětský rozvoj..... 42

Seznam tabulek

Tabulka 1 Cíle a očekávané výstupy aktivity „ČTENÍ“ 59

Tabulka 2 Rozvíjené klíčové kompetence aktivity „ČTENÍ“ 60

Tabulka 3 Cíle a očekávané výstupy aktivity „ÚKOL NA NÁSTĚNKU“ 61

Tabulka 4 Rozvíjené klíčové kompetence aktivity „ÚKOL NA NÁSTĚNKU“..... 61

Tabulka 5 Cíle a očekávané výstupy aktivity „VELIKONOČNÍ DÍLNY“ 63

Tabulka 6 Rozvíjené klíčové kompetence aktivity „VELIKONOČNÍ DÍLNY“ 63

Tabulka 7 Cíle a očekávané výstupy aktivity „VELIKONOČNÍ VYRÁBĚNÍ Z KERAMIKY“ 64

Tabulka 8 Rozvíjené klíčové kompetence aktivity „VELIKONOČNÍ VYRÁBĚNÍ Z KERAMIKY“ 65

Tabulka 9 Cíle a očekávané výstupy aktivity „JARNÍ STEZKA“ 66

Tabulka 10 Rozvíjené klíčové kompetence aktivity „JARNÍ STEZKA“ 67

Seznam obrázků

Obrázek 1 Plakát na březnový program	75
Obrázek 2 Rozepsaný plakát aktivit	75
Obrázek 3 Úkol na nástěnce.....	76
Obrázek 4 Pozvánka na čtení pohádek	76
Obrázek 5 Četba pohádek.....	77
Obrázek 6 Četba pohádek.....	77
Obrázek 7 Úkol na nástěnce.....	78
Obrázek 8 Velikonoční dílny – pomlázky	78
Obrázek 9 Velikonoční dílny – pomlázky Obrázek 10 Velikonoční dílny – kraslice.....	79
Obrázek 11 Velikonoční dílny – kraslice	79
Obrázek 12 Výrobky z keramiky	80
Obrázek 13 Vyrábění z keramiky Obrázek 14 Vyrábění z keramiky.....	80
Obrázek 15 Stanoviště č. 1 a) Obrázek 16 Stanoviště č. 1 b).....	81
Obrázek 17 Stanoviště č. 2 a) Obrázek 18 Stanoviště č. 2 b).....	81
Obrázek 19 Stanoviště č. 3 a) Obrázek 20 Stanoviště č. 3 b).....	82
Obrázek 21 Stanoviště č. 4 a) Obrázek 22 Stanoviště č. 4 b)	82

Příloha 1 – Vztah aktivit k RVP PV

Vztah k RVP PV – Cíle a očekávané výstupy aktivity „ČTENÍ“

Vzdělávací oblasti	Dílčí vzdělávací cíle	Očekávané výstupy
Dítě a jeho psychika	Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností (vnímání, naslouchání, porozumění) Rozvoj schopnosti soustředit se na mluvené slovo Rozvoj fantazie a představivosti Poznávání sebe sama	Porozumět slyšenému příběhu, učit se nová slova, ptát se na slova, kterým nerozumí Udržet pozornost při četbě příběhu Projevovat zájem o knížky Uvědomovat si příjemné a nepříjemné citové prožitky
Dítě a ten druhý	Seznamování se s pravidly chování ve vztahu k druhému; rozvoj komunikativních dovedností Vytváření prosociálních postojů ve vztahu k ostatním lidem	Komunikovat s dospělým vhodným způsobem a s respektem Chovat se s úctou, citlivostí a respektem, chápat že odlišnosti jsou přirozené
Dítě a společnost	Poznávání pravidel společenského soužití	Pochopit, že každý má ve společenství svou roli, podle které je třeba se chovat

Tabulka 1 Cíle a očekávané výstupy aktivity „ČTENÍ“

Rozvíjené klíčové kompetence aktivity „ČTENÍ“

K učení	Má elementární poznatky o světě lidí, uplatňuje získanou zkušenost v praktických situacích.
Komunikativní	Rozumí slyšenému, průběžně rozšiřuje slovní zásobu
Sociální a personální	Projevuje dětským způsobem citlivost a ohleduplnost k druhým; je schopno chápat, že lidé jsou různí a umí být tolerantní k jejich odlišnostem
Činnostní a občanské	Zajímá se o druhé i o to, co se kolem děje; respektuje druhé

Tabulka 2 Rozvíjené klíčové kompetence aktivity „ČTENÍ“

Vztah k RVP PV – Cíle a očekávané výstupy aktivity „ÚKOL NA NÁSTĚNKU“

Vzdělávací oblasti	Dílčí vzdělávací cíle	Očekávané výstupy
Dítě a jeho psychika	Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností (vnímání, naslouchání, porozumění) Rozvoj komunikativních dovedností Poznávání sebe sama (uvědomování si vlastní identity)	Porozumět slyšenému, formulovat otázky, slovně reagovat Vyjadřovat se samostatně v smysluplných větách; vést rozhovor, domluvit se slovy Zaujmout vlastní názor a vyjadřovat jej; zachycovat a vyjadřovat své prožitky
Dítě a ten druhý	Rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností	Komunikovat s dospělým vhodným způsobem a s respektem

Dítě a společnost	Podpora rozvoje mezilidských vztahů	Uplatňovat návyky společenského chování ve styku s dospělým i s dětmi
	Seznamování se se světem lidí	Zacházet šetrně s vlastními pomůckami

Tabulka 3 Cíle a očekávané výstupy aktivity „ÚKOL NA NÁSTĚNKU“

Rozvíjené klíčové kompetence aktivity „ÚKOL NA NÁSTĚNKU“

K učení	Klade otázky a hledá na ně odpovědi, záměrně si zapamatuje
Komunikativní	Ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje sdělení, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog Komunikuje v běžných situacích bez zábran a ostychu s dospělým
Sociální a personální	Uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku
Činnostní a občanské	Zajímá se o druhé i o to, co se okolo něj děje; respektuje druhé

Tabulka 4 Rozvíjené klíčové kompetence aktivity „ÚKOL NA NÁSTĚNKU“

Vztah k RVP PV – Cíle a očekávané výstupy aktivity „VELIKONOČNÍ DÍLNY“

Vzdělávací oblasti	Dílčí vzdělávací cíle	Očekávané výstupy
Dítě a jeho tělo	Rozvoj a zdokonalování dovedností hrubé i jemné motoriky Osvojení si věku přiměřených praktických dovedností	Ovládat koordinaci ruka a oka, zvládat jemnou motoriku Vědomě napodobovat jednoduchý pohyb dle vzoru a přizpůsobit jej pokynu

Dítě a jeho psychika	Rozvoj řečových schopností a dovedností Rozvoj komunikativních dovedností Rozvoj tvořivosti a fantazie	Vyjadřovat smysluplně myšlenky a nápady ve vhodně zformulovaných větách Domluvit se slovy, slovně reagovat Myslet kreativně, přikládat nápady; vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech; záměrně se soustředit a udržet pozornost; postupovat a učit se dle pokynů a instrukcí
Dítě a ten druhý	Rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností Rozvoj kooperativních dovedností Rozvoj prosociálních postojů (tolerance, respektu, přizpůsobivosti)	Komunikovat s dospělým vhodným způsobem a s respektem Uplatňovat své individuální potřeby a přání, respektovat jiný názor, přijímat a uzavírat kompromisy, řešit konflikt dohodou Uvědomování si svých práv ve vztahu k druhému, přiznávat stejná práva i druhému

Dítě a společnost	Rozvoj základních společenských návyků	Upevňovat návyky v základních formách společenského chování ve styku s dospělými i dětmi; chovat se zdvořile

Tabulka 5 Cíle a očekávané výstupy aktivity „VELIKONOČNÍ DÍLNY“

Rozvíjené klíčové kompetence aktivity „VELIKONOČNÍ DÍLNY“

K učení	Vyvine úsilí, soustředí se na činnost; raduje se z toho, co samo zvládlo, dovede postupovat podle instrukcí; je schopno dobrat se k výsledkům
K řešení problémů	Při řešení problémů využívá dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost
Komunikativní	Ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky a sdělení, slovně reaguje a vede smysluplný dialog
Sociální a personální	Samostatně rozhoduje o svých činnostech; umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej; projevuje dětským způsobem citlivost a ohleduplnost k druhým, při společných činnostech se domlouvá a spolupracuje; v běžných situacích uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku; je schopné respektovat druhé, vyjednávat, přijímat a uzavírat kompromisy
Činnostní a občanské	Zapojí se do společné činnosti, vytrvá při učení se nové dovednosti.

Tabulka 6 Rozvíjené klíčové kompetence aktivity „VELIKONOČNÍ DÍLNY“

Vztah k RVP PV – Cíle a očekávané výstupy aktivity „VELIKONOČNÍ VYRÁBĚNÍ Z KERAMIKY“

Vzdělávací oblasti	Dílčí vzdělávací cíle	Očekávané výstupy
Dítě a jeho tělo	Zdokonalování dovedností v oblasti jemné i hrubé motoriky (koordinace ruky a oka) Osvojení si věku přiměřených praktických dovedností	Ovládat koordinaci ruky oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s pomůckami, náčiním, keramickou hlinou), zacházet s výtvarnými pomůckami a materiály Zvládat jednoduchou obsluhu a pracovní úkony (postarat se o pomůcky, uklidit po sobě, udržovat pořádek)
Dítě a jeho psychika	Rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, tvořivého sebevyjádření) Rozvoj pozornosti	Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech Záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost; postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí
Dítě a ten druhý	Posilování prosociálního chování ve vztahu k lidem v rodině	Mít ohled na druhého, chovat se k němu citlivě a ohleduplně

Tabulka 7 Cíle a očekávané výstupy aktivity „VELIKONOČNÍ VYRÁBĚNÍ Z KERAMIKY“

Rozvíjené klíčové kompetence aktivity

„VELIKONOČNÍ VYRÁBĚNÍ Z KERAMIKY“

K učení	Raduje se z toho, co samo dokázalo a zvládlo; vyvine úsilí, soustředí se na činnost; zakončí, co započalo; dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledku
K řešení problémů	Řeší problémy na základě bezprostřední zkušenosti, postupuje cestou pokusu a omylu, zkouší, experimentuje; hledá různé možnosti a varianty (má vlastní, originální nápady); využívá přitom dosavadních zkušeností, fantazii a představivost
Komunikativní	Ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky a sdělení
Činnostní a občanské	Zvládne vytrvat při učení se nové dovednosti

Tabulka 8 Rozvíjené klíčové kompetence aktivity „VELIKONOČNÍ VYRÁBĚNÍ Z KERAMIKY“

Vztah k RVP PV – Cíle a očekávané výstupy aktivity „JARNÍ STEZKA“

Vzdělávací oblasti	Dílčí vzdělávací cíle	Očekávané výstupy
Dítě a jeho tělo	Rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé a jemné motoriky Rozvoj fyzické i psychické zdatnosti Rozvoj a užívání smyslů	Zvládat základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci; ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku. Koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla Zrakově rozlišovat tvary předmětů a jiné specifické znaky

Dítě a jeho psychika	Rozvoj paměti a pozornosti Rozvoj a kultivace smyslového vnímání Poznávání sebe sama, rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě Rozvoj schopnosti sebeovládání	Záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost; postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí Třídít soubory předmětů podle určitého pravidla Uvědomovat si své možnosti i limity (své silné i slabé stránky); prožívat radost ze zvládnutého Vyvíjet volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení
Dítě a ten druhý	Rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních Rozvoj kooperativních dovedností	Přirozeně a bez zábran komunikovat s druhým Spolupracovat s ostatními
Dítě a společnost	Rozvoj základních společenských návyků	Upevňovat návyky v základních formách společenského chování ve styku s dospělými i dětmi; chovat se zdvořile

Tabulka 9 Cíle a očekávané výstupy aktivity „JARNÍ STEZKA“

Rozvíjené klíčové kompetence aktivity „JARNÍ STEZKA“

K učení	Raduje se z toho, co samo dokázalo a zvládlo; vyvine úsilí, soustředí se na činnost; zakončí, co započalo; dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledku, dokáže se domluvit slovy
K řešení problémů	Řeší problémy, na které stačí; známé situace se snaží řešit samostatně, náročnější s oporou a pomocí dospělého; řeší problémy cestou pokusu a omylu, zkouší řešení
Komunikativní	Ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky a sdělení; rozumí slyšenému
Sociální a personální	Při společných činnostech se domlouvá a spolupracuje; v běžných situacích uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku
Činnostní a občanské	Dokáže rozpoznávat a využívat vlastní silné stránky, poznávat svoje slabé stránky; je otevřený aktuálnímu dění

Tabulka 10 Rozvíjené klíčové kompetence aktivity „JARNÍ STEZKA“

Příloha 2 – Dotazník

Vážení rodiče,

obracím se na Vás s žádostí o vyplnění krátkého dotazníku k aktivitám, kterých se Vaše dítě a Vaše rodina účastnila v uplynulém měsíci březen. Bude sloužit jako podklad k bakalářské práci s názvem „Návrh a pilotáž programu pro rozvoj mezigeneračních vztahů v mateřské škole“ Účast je anonymní a dobrovolná.

Veronika Kerplová – studentka oboru Učitelství pro mateřské školy Univerzity Karlovy v Praze

1) Pohlaví zúčastněného dítěte: (kroužkujte)

Dívka

Chlapec

2) Zúčastnili se prarodiče mezigeneračního programu? (kroužkujte)

ANO

NE

3) Kolik let je zapojeným prarodičům? (Pokud jste v otázce č.2 odpověděli NE, tuto otázku přeskočte)

.....

4) Co prarodičům bránilo zúčastnit se programu? (Pokud jste v otázce č. 2 odpověděli ANO, tuto otázku přeskočte)

- Zdravotní stav
- Vzdálenost bydliště
- Pobyť v zaměstnání
- Jiné:.....

5) Zapojili jsme se do těchto aktivit: (Kroužkujte, které aktivity jste se účastnili a doplňte členy rodiny, kteří se jí účastnili např. babička, dědeček, syn, dcera, matka, otec)

- Četby pohádky před spaním.....
- Úkolu na nástěnkou.....
- Jarních dílen.....
- Jarní stezky
- Vaše dítě tvořilo keramický výrobek pro prarodiče během pobytu v MŠ, které předalo rodinnému příslušníkovi na jarních dílnách.

6) Jaký je váš dojem z účasti vašeho dítěte na mezigeneračních aktivitách?

- Velmi pozitivní
- Pozitivní
- Neutrální
- Negativní
- Velmi negativní

**7) Co si myslíte, že mohou mezigenerační aktivity rozvíjet u vašeho dítěte?
(Můžete vybrat více možností)**

- Rozvoj sociálních dovedností (např. schopnost naslouchat, sdílet, spolupracovat, komunikovat, vyjadřovat emoce a řešit konflikty apod.)
- Zlepšení komunikace s lidmi různých věkových kategorií
- Zvýšení sebedůvěry
- Posílení empatie a porozumění k jiným
- Rozvoj kreativity
- Zlepšení fyzického zdraví a pohybových dovedností
- Jiné (uved'te):

8) Jaký je váš názor/ jak vnímáte zapojení prarodičů do aktivit mateřské školy?

.....
.....
.....

9) Jakou formou a jak často byste preferovali realizaci podobných aktivit?

.....
.....
.....

10) Která z nabízených aktivit se vám líbila a proč?

.....
.....
.....

11) Přenesly se aktivity z programu do domácího prostředí? Jak? (Např. přiměly děti k zvýšenému zájmu, k dotazům, rozhovorům o prarodičích apod.)

.....
.....
.....

12) Doporučili byste tento program i jiným rodinám? Proč?

.....
.....
.....

13) Je něco, s čím jste spokojeni nebyli? Máte případná doporučení, připomínky, co a jak zlepšit?

.....
.....

Děkuji za Váš čas a vyplnění dotazníku.

Příloha 3 – Rozhovory s pedagogy

Zkratka A je využita pro autorku, zkratka P pro pozorovatele.

Pozorovatel v roli učitele:

A: „Co Vám na programu přišlo dobré nebo zajímavé z pohledu učitele?“

P: „*Zajímavé mi přišlo zapojení prarodičů do dění mateřské školy. Jako dobré bych označila vůbec tu možnost. To, že mohli přijít a strávit společně čas.*“

A: „Mohla byste popsat některou konkrétní situaci během programu, která na Vás udělala silný dojem?“

P: „*Abych byla upřímná, zaujalo mě to, že vůbec přijeli a účastnili se v takovém počtu. Bylo to pro mne překvapení. Líbily se mi dílny. Silný dojem na mě udělala situace, kdy jsem zjistila, že někteří prarodiče dorazili z daleka.*“

A: „Existuje některá aktivita, kterou byste z programu zopakovala, nebo naopak některá, kterou byste vynechala?“

P: „*Určitě bych zopakovala dílny, ty byly moc pěkné. Asi bych nevynechala nic. Takto mi to přišlo komplexní a ucelené.*“

A: „Co Vám připadalo organizačně náročné?“

P: „*Pokud bych to brala z pohledu průběhu aktivit, tak bych řekla, že to nebylo nic velice náročného. Myslím si, že pro Vás bylo, co se týče organizací náročné si vše dopředu promyslet, připravit a nachystat.*“

A: „Jaké byly podle Vás největší výzvy a překážky při implementaci tohoto programu?“

P: „*Určitě výzvou byla organizace celého programu. Překážku jsem nezaznamenala. Jedině třeba špatné počasí, které hrozilo při naplánované stezce.*“

A: „Myslíte, že tento program patří do prostředí mateřské školy?“

P: „*Rozhodně ano. Byl dobrý v rámci utužování vztahů. Přišlo mi to jako dobrá volba. Rozhodně se vnoučci učí nějaké lásce ke starším a k celkovému přístupu.*“

A: „Vnímala jste nějakou odezvu od prarodičů během realizace programu?“

P: „*Ano, slyšela jsem odezvu během aktivit. Třeba jó, je to fajn, nebo když odcházeli tak děkovali, že to bylo příjemné. Od rodičů mezi dveřmi jsem slyšela, že si to babičky pochvalovaly.*“

A: „*Máte zkušenost s takovým programem?*“

P: „*Ne nemám, viděla jsem to poprvé až teď. Musím říct, že jsem tomu moc nedávala, ale byla jsem překvapená. Dorazil velký počet lidí.*“

A: „*Myslíte, že by se tento program dal uplatnit i v jiných fázích roku nebo tematických celcích? Jakých?*“

P: „*Určitě ano, jen spíš méně aktivit ve větším časovém úseku. Třeba na Vánoce, když si mají lidé blíž. Nebo na podzim, po prázdninách, kdy společně trávili čas.*“

A: „*Inspiroval Vás program jako učitele? Jakým způsobem?*“

P: „*Řekla bych, že ano. Poskytlo mi to nový pohled na spolupráci mezi učitelem a mateřskou školou. Přinesl mi nové nápady a myšlenky.*“

A: „*Myslíte, že byl navržený program účinný? Jaké přínosy programu jste pozorovala?*“

P: „*Účinný asi byl. Už jen to, že se ho prarodiče účastnili a dojeli z dálky. Účinný mi přišel v tom smyslu, že jsem slyšela, jak se babičky baví. Třeba „Vidíš to? Tohle bychom si také mohli vyrobit.“ Přinesl rodinám inspiraci, nové zážitky a pomohl jim utužit vztah. Bylo vidět, že jim tady je dobře.*“

Pozorovatel v roli ředitele:

A: „*Co Vám na programu přišlo dobré nebo zajímavé z pohledu ředitelky?*“

P: „*Z pohledu ředitelky se mi určitě líbil sám o sobě ten nápad, protože v současné době jsou ty vztahy takové vymizelé. Babičky chodí strašně dlouho do práce. Já si třeba pamatuju babičku, která měla silnou zástěru, byla furt doma a starala se o mě. Dnešní děti to tak nemají.*“

A: „*Mohla byste popsat některou konkrétní situaci během programu, která na Vás udělala silný dojem?*“

P: „Hrozně moc se mi líbil úkol na nástěnku, kde děti mohly vidět hračky babiček a dědečků. Je to pro ně něco nového, co si nedovedou představit. Bylo to názorné a nejen to, že se o tom povídá. Líbilo se mi i čtení. Něco jiného je pro ně, když čte učitelka, která čte každý den a něco jiného je, když přijde ten starý člověk, který má jiný přednes.“

A: „Existuje některá aktivita, kterou byste z programu zopakovala, nebo naopak některá, kterou byste vynechala?“

P: „Já bych asi zopakovala celý program. Opravdu, hrozně se mi to líbilo. Třeba ty dílničky, kde opravdu byla propojená ta generace mezi sebou a bylo to tam hrozně patrné.“

A: „Co Vám připadalo organizačně náročné?“

P: „Já si myslím, že to bylo hlavně strašně organizačně náročné pro Vás jako pro učitelku. Vymyslet to tak, aby to splňovalo požadavky školního vzdělávacího programu a zároveň to vlastně splňovalo tvůj význam mezigeneračního programu. Pro mě, jako ředitelku jsem v tom neviděla žádný zádrhel. Nijak mě to neobtěžovalo. Krásně to sedlo do ŠVP.“

A: „Jaké byly podle Vás největší výzvy a překážky při implementaci tohoto programu?“

P: „Vůbec všeobecně bych řekla, že je v dnešní době problém, i když se vyžaduje velká spolupráce mezi rodinou a mateřskou školou to, že oni vlastně nechtějí. Říkají neustále, že chtějí ale ve chvíli, kdy je člověk osloví, tak jsou vlažní a neochotní. Nazvala bych to tedy jako obecný problém s přístupem zákonných zástupců“

A: „Myslíte, že tento program patří do prostředí mateřské školy?“

P: „No, rozhodně. Děti mají právo vidět celý průběh života. Některým se narodí miminko, takže vidí miminko a mají právo vidět růst člověka do dospělosti a stáří.“

A: „Vnímala jste nějakou odezvu od prarodičů během realizace programu?“

P: „Já jako ředitelka ne.“

A: „Máte zkušenost s takovým programem?“

P: „Znám projekt Mezi námi.“

A: „Myslíte, že by se tento program dal uplatnit i v jiných fázích roku nebo tematických celcích? Jakých?“

P: *„Určitě. Ta témata jsou tak benevolentní, záleží, jak to učitelka uzpůsobí. Mě se ty Velikonoce právě líbily, protože na Vánoce dělají všichni všechno pro ty samotné starší lidi, ale Velikonoce jsou opomíjené.“*

A: *„Je propagace mateřské školy složitá. Myslíte, že tento program dobrý prostředek pro prezentaci mateřské školy?“*

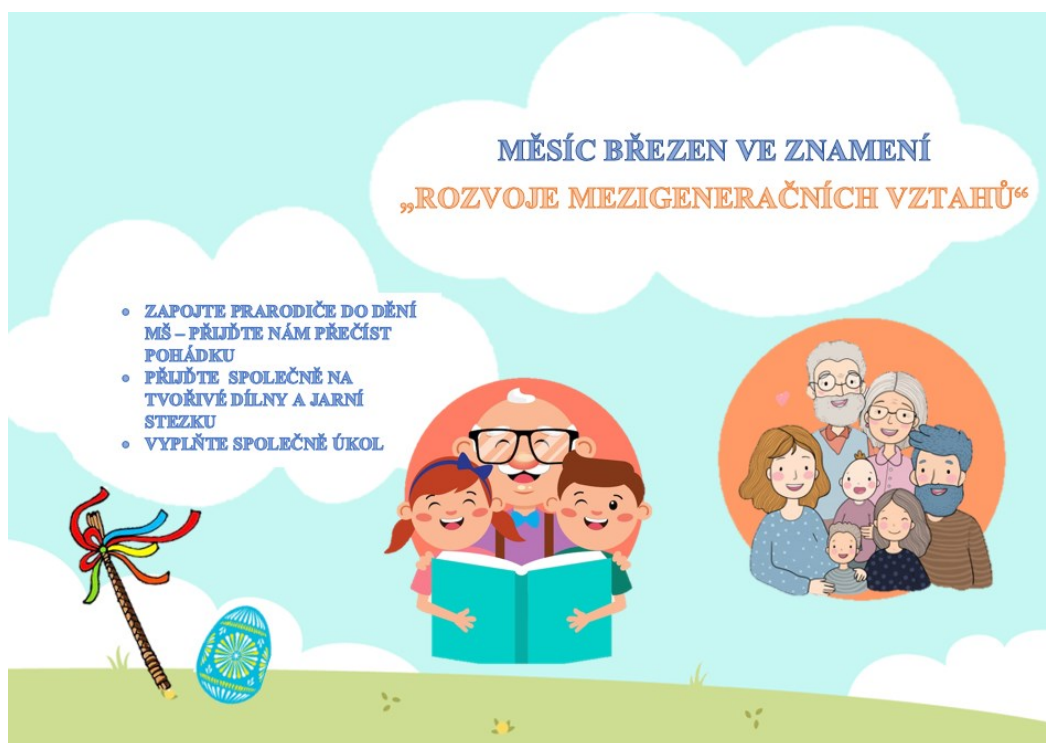
P: *„Záleží, v jakém smyslu. Z mého pohledu není náročná. Tu propagaci dělají samy učitelky tím, jak se chovají k dětem, a jak se to šíří mezi rodiči. Takže si myslím, že ano, tento program je dobrý prostředek pro propagaci mateřské školy.“*

A: *„Vidíte nějaká pozitiva z pohledu ředitelky na tomto mezigeneračním programu? Podporujete tuto myšlenku?“*

P: *„Ano. V současné době jsme bráni jako hlídací služba. Není tam prvek toho vzdělávání. Máme sice podporovat rodinnou výchovu, ale víceméně spoustu aktivit přebíráme za rodiče. Děti chodí do školky nepřipravené, absolutně bez sebeobsluhy nezvládají emoce a podobné záležitosti. Takže já si myslím, že rodiče, kteří navštíví školku ve třídě při jakémkoliv programu jenom dobře.“*

A: *„Zapojila byste se do akce, kde by se aplikoval mezigenerační program mezi školu a město?“*

P: *„Určitě. Současně spolupracujeme s zřizovatelem a připravujeme Týden rodiny.“*

Obrázek 1 Plakát na březnový program

Obrázek 2 Rozepsaný plakát aktivit

ÚKOL NA NÁSTĚNKU

od 1.3. do 15.3. 2024

Víte, jaká je oblíbená hračka vašeho dítěte? A co třeba oblíbená hračka z dětství vašich rodičů?

Úkol: Doneste obrázek současné oblíbené hračky vašeho dítěte a oblíbené hračky z dětství svých rodičů/e.

⇒ Děti tak dostanou nové téma k diskusi se svými prarodiči a možnost k získání nových informací.

⇒ Pokud někdo nemá možnost donést obrázek – stačí je vyfotit a poslat na email:

v.kerplova@seznam.cz

Obrázek 3 Úkol na nástěnce

ČTENÍ

Pokud rádi čtete pohádku pro svá vnoučata, budeme rádi, pokud nám ji před odpočinkem přijdete přečíst. Stačí se přihlásit a zapsat do tabulky. Čtení probíhá **celý březen od 12:30 a zabere vám jen chvíli. 😊**

Obrázek 4 Pozvánka na čtení pohádek

Příloha 5 – Fotografie „Čtení“

Obrázek 5 Četba pohádek

Obrázek 6 Četba pohádek

Fotografie „Úkol na nástěnce“

Obrázek 7 Úkol na nástěnce

Fotografie „Velikonoční dílny“

Obrázek 8 Velikonoční dílny – pomlázky

Obrázek 9 Velikonoční dílny – pomlázky

Obrázek 10 Velikonoční dílny – kraslice

Obrázek 11 Velikonoční dílny – kraslice

Fotografie „Velikonoční vyrábění z keramiky“

Obrázek 12 Výrobky z keramiky

Obrázek 13 Vyrábění z keramiky

Obrázek 14 Vyrábění z keramiky

Fotografie „Jarní stezka“

Obrázek 15 Stanoviště č. 1 a)

Obrázek 16 Stanoviště č. 1 b)

Obrázek 17 Stanoviště č. 2 a)

Obrázek 18 Stanoviště č. 2 b)

Obrázek 19 Stanoviště č. 3 a)

Obrázek 20 Stanoviště č. 3 b)

Obrázek 21 Stanoviště č. 4 a)

Obrázek 22 Stanoviště č. 4 b)